

ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΣΤΟ ΝΕΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
< Μάρτιος-Απρίλιος 2013 >

Σχεδιασμός σεναρίου: **Βασιλική Σελιώτη**, Φιλολόγος, Λειτουργός Γραφείου Α.Π.

Εποπτεία: **Αφροδίτη Αθανασοπούλου**, Υπεύθυνη Σύνταξης Ν.Α.Π. Λογοτεχνίας, Επίκουρη Καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας, Παν/μιο Κύπρου

ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟΥ

Η οργάνωση μιας διδακτικής πρότασης στο μάθημα της Λογοτεχνίας

α) με σημείο αναφοράς το νέο Π.Σ. Λογοτεχνίας και

β) με σκοπό να υπηρετηθούν μέσα απ' αυτό οι τρεις πυλώνες των ΝΑΠ (επαρκές και συνεκτικό σώμα γνώσεων, καλλιέργεια αξιών, στάσεων και συμπεριφορών που διακρίνουν τον δημοκρατικό πολίτη, ανάπτυξη κομβικών ιδιοτήτων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων που απαιτούνται στην κοινωνία του 21ου αιώνα).

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Λογοτεχνία και Εφηβεία (Γ΄ Γυμνασίου)

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ/ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ειδικοί Διδακτικοί Στόχοι:

Συνεξέταση κειμένων από τη σύγχρονη και παλαιότερη λογοτεχνία, ελληνική και ξένη, ώστε να αναδειχθούν:

- ο κόσμος του εφήβου και τα σημερινά προβλήματα της νέας γενιάς
- το αξιακό σύστημα μεγαλύτερων – νεότερων με έμφαση στις διαφορετικές ιεραρχήσεις και προτεραιότητες (χάσμα γενεών)
- ο μεταιχμιακός *ου-τόπος* ανάμεσα στην παιδικότητα και την ενηλικίωση: κρίση της εφηβείας και συγκρότηση ταυτότητας (αυτοσυνειδησίας)
- το μυθιστόρημα «της εφηβείας» ή «μαθητείας»: πορτρέτα εφήβων καθ' οδόν προς την ενηλικίωση

> Δυνάμει διαθεματική σύνδεση με την Ψυχολογία (ειδικά «του εφήβου»).

«Λογοτεχνία και Εφηβεία» (ενδεικτικό διδακτικό σενάριο)

I. ΚΕΙΜΕΝΑ (επιλογή)

ΜΕΝΗΣ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑΣ

Ο γιος του θυρωρού

Πρόκειται για απόσπασμα από το σπονδυλωτό μυθιστόρημα του συγγραφέα (γεν. 1931), το οποίο συντίθεται από ιστορίες υπό μορφή διηγήματος (1996) οι οποίες συντελούνται ή ακούγονται σ' ένα συνοικιακό κουρείο της Αθήνας. Εδώ αφηγείται ο ίδιος ο κουρέας, ο Ευριπίδης.

Μεσημέρι, μ' ένα ξεροβόρι που σου 'κοβε την αναπνοή -καλή ώρα σαν και σήμερα- είχα πελάτη έναν δεκαεφτάχρονο, γειτονόπουλο ήταν, τον κούρευα απ' τα δεκατέσσερα, μα ξαφνικά, τους τελευταίους μήνες, γύρευε να του κάνω «καρφάκια» και παρ' ότι εγώ δεν ειδικεύομαι σ' αυτά, έδωσα τόπο στην οργή και συμμορφώθηκα με τη θέλησή του. Δικά του τα μαλλιά, ο πελάτης έχει πάντα δίκιο. Ζήσης τ' όνομά του, γιος θυρωρού από τη γειτονιά. Ψηλός, ασουλούπωτος, με λαδωμένο μαλλί, κι εγώ έπρεπε να μεταμορφώσω αυτόν τον ντέρεκα σ' ένα πλάσμα με μαλλί όρθιο σαν βούρτσα. Παλιά, θυμάμαι, ήταν ένα παιδί συνεσταλμένο, γλυκομίλητο, πρώτο στα μαθήματα. Κύριε, με φώναζε στην αρχή, έπειτα σκέτο Εύρη. Το μάτι του γυάλιζε παράξενα, ήθελε, λέει, να 'ναι άντρας -λες και κανείς του το αμφισβήτησε-, μέσα στην κωλότσεπή του φούσκωνε ένα πακέτο αμερικάνικα,¹ ήθελε ακόμα ν' αλλάξει κάθε μέρα ρούχα, όπως ήθελε γυναίκες και μηχανές. Μπρος σ' αυτά, τα θυσίαζε όλα.

Δε θα είχα προλάβει να του πάρω το σβέρκο με την ψιλή, όταν η πόρτα άνοιξε τρίζοντας απαίσια και φάνηκε ένας σκυφτός με γκρίζα μαλλιά και μια ελιά στο μάγουλο.

«Κλείσαμε», του είπα, «αν έχετε την καλοσύνη τ' απόγεμα».

«Είμαι ο Προκόπης», είπε σαν να 'χε ακούσει το πιο παράξενο πράγμα στον κόσμο, «είμαι ο θυρωρός στην πλατεία».

Λες και δεν υπήρχε άλλος. Η φωνή του έβγαине βραχνή.

«Α, μάλιστα, χαίρω πολύ, μόνο που θα σε παρακαλέσω να περάσεις τ' απόγεμα. Όπως βλέπεις, έχω πελάτη».

Είχε σταθεί με την πόρτα μισάνοιχτη. Του έκανα νόημα να την κλείσει. Αντί γι' αυτό, την άνοιξε διάπλατη κι ήρθε να σταθεί μπάστακας κοντά μου.

«Θα μου κάνεις μεγάλη εξυπηρέτηση, τ' απόγεμα έχω μια επίσκεψη, ένα ξούρισμα θέλω μόνο, θα σ' το χρωστάω χάρη».

Μ' αυτά τα χάλια για επίσκεψη είσαι, είπα μέσα μου, άραγε δεν μπορούσε να ξυριστεί μόνος του; Τον μέτρησα απ' τα νύχια ως την κορφή: αξιοπρεπής κι ας ήταν κακοντυμένος, περισσότερο σκυφτός απ' το συνηθισμένο, σχεδόν καμπούρης. Παλιά πάστα ανθρώπου. Μόνο τα μάτια του δε μου άρεσαν. Είχαν ένα βρόμικο γκρίζο και, το χειρότερο, ήταν σμιχτοφρύδης. Κοίταζε το Ζήση επίμονα σαν να 'λεγε: «στην εποχή μου οι ηλικιωμένοι είχαν το προβάδισμα». Λες και φθονούσε το παιδί.

«Κλείσε την πόρτα, κύριε», του είπα μαλακά, «θα πουντιιάσουμε».

Δεν είναι του χαρακτήρα μου να διώχνω τους πελάτες, ήταν και του Αγίου Ανδρέου ή του Αγίου Νικολάου, κάποιος απ' όλους τους αγίους του χειμώνα. Έβαλα φουλ το νεαρό

κι εκείνος με σουρτά βήματα –σαν να φορούσε παντόφλες– κάθισε σε μια από τις καρέκλες. Του έδωσα και μια εφημερίδα.

Ήταν μια ησυχία θανατερή εκείνο το μεσημέρι, που πιάνει μόνο στις μεγάλες παγωνιές, αυτές που κάνουν νεκρούς και ζωντανούς να αισθάνονται παρέα. Μέσα στο μαγαζί πετούσε μια μύγα – πώς στην ευχή είχε τρυπώσει χειμωνιάτικα, ακόμα δεν μπορώ να το καταλάβω.

«Πώς πάνε τα μαθήματα;» ρώτησα το Ζήση για να σπάσω τη σιωπή.

«Καλά», είπε αδιάφορα και κοίταζε το γυαλί.

Σίγουρα σε καμιά γκομενίτσα θα είχε το νου του, το πολύ σε καμιά καινούργια μηχανή. Μέσα απ' τον καθρέφτη μπορούσα να βλέπω το θυρωρό, καθόταν άκρη στην καρέκλα του με την εφημερίδα στα γόνατα. Κοίταγε, επίμονα στο μέρος του παιδιού.

«Έχει μπόλικά νέα σήμερα», τον παρακίνησα, «σεισμούς στη Βομβάη, αύξηση στις συντάξεις», μπας κι έπαυε επιτέλους να χάσκει.

Δεν έβγαλε άχνα. Πήρε την εφημερίδα και τη γύρισε απ' την ανάποδη. Μπορεί και να μην ήξερε να διαβάζει. Είδα το νεαρό που αδιάφορος του έριξε μια ματιά. Είχα να κάνω με δυο μουγκούς κι εγώ στη μέση. Αντί να κάτσει πιο μέσα στην καρέκλα, ο καμπούρης ερχόταν όλο και πιο έξω. Ένα βήμα ακόμα και θα 'πεφτε χάμω.

«Έχετε πολλά μαθήματα φέτος;» ρώτησα το Ζήση.

Αυτές οι ηλίθιες ερωτήσεις που οι μεγάλοι κάνουνε στους μικρούς. Εκείνη τη στιγμή, βρέθηκε να περνάει ένα περιπολικό με το λαμπάκι του να στριφογυρνάει και τη σειρήνα στη διαπασών.

«Κάποιον κυνηγάνε», είπα δυνατά.

Δε μίλησε κανείς τους. Έριξα ένα βλέμμα στο γέρο. Για να βλέπει καλύτερα, είχε μετακομίσει στη διπλανή πολυθρόνα. Αυτή τη φορά διέκρινα μια δυσφορία στο ύφος του παιδιού. Έσκυψα πάνω απ' το κεφάλι του νεαρού κι άρχισα να του λέω διάφορα, για το κρύο, την ακρίβεια, το ποδόσφαιρο, ό,τι μου κατέβαινε, ίσα να του αποσπάσω την προσοχή και σαν από ένστικτο να τον προφυλάξω. Σε λίγο το παιδί άρχισε να κουνιέται περίεργα στην πολυθρόνα. Τότε, μια τρομερή υποψία μου πέρασε απ' το μυαλό: πως τάχα ο γέρος παρακολουθούσε το νεαρό και του 'χε στημένο καρτέρι. Χιλιάδες υποθέσεις μέσα σε δευτερόλεπτα πέρασαν από το μυαλό μου -χρέη, φόννοι, βιασμοί-ποιος ξέρει σε τι περίεργη υπόθεση ήταν μπλεγμένοι οι δυο τους. Με πρόσχημα να εξετάσω κάποια λεπτομέρεια, έσκυψα στο αυτί του Ζήση.

«Τον ξέρεις αυτόν;»

«Όχι», ένεψε ανασηκώνοντας το πιγούνι. Την ίδια στιγμή ένιωσα το κεφάλι του να κουνιέται σα να 'χε ξεβιδωθεί απ' τη βάση του.

«Κάτσε καλά», τον προειδοποίησα, «θες να σε πετσοκόψω;»

Θυμάμαι τότε ότι ο νεαρός, αγνοώντας το ψαλίδι μου, γύρισε απότομα στο μέρος του γέρου. Το βλέμμα του έλεγε: ή σταματάς ή σηκώνομαι και σου σπάω τα μούτρα. Δε θέλουν και πολύ όλοι αυτοί, το αίμα τους βράζει. Στράφηκα στον καμπούρη.

«Τι κοιτάς;» του είπα αυστηρά.

Με κοίταξε με μάτια θολωμένα από χρόνιο κλάμα. «Δεν κοιτάω εσένα», είπε, «το Γιάννη κοιτάω».

Οι ματιές μας με το Ζήση διασταυρώθηκαν. Τώρα να δεις που θ' αποκαλυφθούν όλα.

«Το Γιάννη», επανέλαβε σα να 'χε κολλήσει η βελόνα, «το δικό μου Γιάννη».

«Δεν πας καλύτερα σπίτι σου να ξαπλώσεις, μάρμπα, εγώ αργώ ακόμα, σε παίρνω τ' απόγεμα, προλαβαίνεις την επίσκεψή σου».

Ούτε καν σάλεψε απ' τη θέση του. Σαν να 'χε απολιθωθεί ή λες κι αυτό που του είχα προτείνει παραήταν λογικό για το ταραγμένο μυαλό του. Κάποιος δραπέτης

τρελοκομείου, είπα μέσα μου, κι αυτό το περιπολικό, που μόλις πέρασε, αυτόν κυνηγούσε. Βιάστηκα να προχωρήσω το κεφάλι του Ζήση. Δεν ήταν κούρεμα αυτό, ψυχοβγάλτης ήταν. Ξαφνικά είδα το Ζήση που του χαμογέλασε.

«Σε ποια πολυκατοικία είσαι θυρωρός;» ρώτησε το γέρο.

«Στην πλατεία», είπε.

«Η πλατεία είναι μεγάλη», είπε ο Ζήσης.

«Κοντά στο βενζινάδικο», αποκρίθηκε με φωνή περασμένη από χιλιάδες τσιγάρα.

«Κι αυτός ο Γιάννης», ρώτησε, «ποιος είναι;»

«Δε θυμάσαι», είπε ο γέρος με νόημα, «ξέχασες κιόλας!»

Είδα το Ζήση που ταραχτήκε.

«Έχεις καθόλου ζελέ;» με ρώτησε προσπαθώντας να κρατάει το κεφάλι του ίσιο. Τα μαλλιά κομμένα στα πλάγια με την ψιλή, στεκόντουσαν στην κορφή όρθια.

«Βάζεις μόνος σου ζελέ στο σπίτι», του 'πα εκνευρισμένα και τον αποτέλειωσα βιαστικά.

«Με γεια σου».

Δεν είχε προλάβει να σηκωθεί από την καρέκλα, όταν ο γέρος άρπαξε με τα δυο του χέρι στους ώμους του παιδιού.

«Είσαι ο Γιάννης, δε με γελάς, γιατί μου κρύβεσαι;»

Έτρεμε όλος. Πήγα να επέμβω, μα ο Ζήσης πήρε τα χέρια του γέρου και τα κατέβασε ήρεμα.

«Κάποιο λάθος κάνεις, μπάρμπα».

Θαύμασα την ψυχραιμία του.

«Άσε το παιδί ήσυχο», μπήκα στη μέση, «έλα, Ζήση μου», του είπα, «να σε ξεσκονίσω».

Όπως του 'βγαζα τις τρίχες απ' το πουκάμισο, ο γέρος είχε σταθεί και μας κοίταζε.

«Θα μας πεις επιτέλους», του μίλησα, «ποιος Γιάννης είναι αυτός;»

«Ποιος άλλος», είπε με βαθιά κατάπληξη, μαζί και σαν να τον είχα προσβάλει, «ο γιος μου!»

«Και τι δουλειά έχει ο γιος σου στο μαγαζί μου, τούτος εδώ είναι ο Ζήσης, ο γιος του θυρωρού στην άλλη γωνία».

Ξαφνικά συνειδητοποιούσα ότι κι ο Ζήσης ήταν γιος θυρωρού. Λες να τους μπέρδευε ο γέρος; Μα μπορεί ποτέ κανείς να μπερδεύει το ίδιο του το παιδί;

«Είδες», έκανε θριαμβευτικά ο καμπούρης, «μόνος σου το είπες, έτσι δεν είν', αγόρι μου;» γύρεψε την επιβεβαίωσή του.

Υπήρχε ένας σπαραγμός στη φωνή του, που αν εμένα μ' άφηνε αδιάφορο, είδα ότι έπιασε το Ζήση. Πήγε κοντά στο γέρο κι έβαλε το χέρι στον ώμο του.

«Πώς είναι ο γιος σου, μήπως μοιάζουμε;»

«Σαν κι εσένα, ψηλός, δεμένος, με μια ελιά στο μάγουλο».

Είδα το Ζήση να πιάνει το πρόσωπό του. Τόσα χρόνια πελάτης και δεν είχα πάρει χαμπάρι την ελιά.

«Μήπως έχεις δίδυμους», τον ρώτησε ο Ζήσης και θαύμασα την ετοιμότητά του.

«Όχι», είπε ο γέρος, «έναν και μονάκριβο, το Γιάννη», κι άπλωσε να χαϊδέψει τον ώμο του παιδιού, «έχει και μια μηχανή Γιαμάχα εφτακοσάρα, κίτρινη – να τηνε», κι έδειχνε έξω από τη βιτρίνα.

Ξαφνικά, ακολουθώντας το βλέμμα του διαπίστωσα ότι έξω στο πεζοδρόμιο ήταν αραγμένη μια κίτρινη Γιαμάχα.

«Δική σου;» ρώτησα το Ζήση.

«Δική μου», είπε, «μόνο που 'ναι λιγότερα κυβικά».

Κοιτάζαμε κι οι δυο το γέρο κατάπληκτοι. Εκείνος έλαμπε όλος.

«Εσύ 'σαι, Γιάννη», είπε, «εσύ γιατί μου 'παιξες αυτό το παιχνίδι!»

Η φωνή του πότε βάραινε και πότε ερχόταν στα χείλια του, σαν να μην μπορούσε να την ελέγξει.

«Γιάννη», τρεμούλιασε, «γιατί κοροϊδεύεις το γέρο σου πατέρα, υποσχέσου μου ότι δε θα ξαναφύγεις, πες μου το ναι!»

Είδα το Ζήση να χλομιάζει. Χλομός θα 'μωνα κι εγώ. Για μια στιγμή, σκέφτηκα να πάρω το 100, κακά ξεμπερδέματα θα 'χαμε μ' αυτόν το γέρο.

«Ησυχάστε», είπε ο Ζήσης, «τα παιδιά που φεύγουνε κάποτε ξαναγυρνάνε, μένουνε κι από λεφτά – μήπως το 'χει σκάσει με καμιά γυναίκα;» και χαμογέλασε με σημασία.

«Όχι», είπε ο γέρος, «μ' αυτόν το φίλο του αλήτευσ, το Σάκη, αυτός τον είδε για τελευταία φορά».

«Ξέρω ένα Σάκη ηλεκτρονικό εδώ, στο άλλο στενό», είπε ο Ζήσης.

«Ναι, ναι», έγνεψε χαρούμενα ο γέρος, «ακριβώς, ηλεκτρονικός, ένας ψηλός μελαχρινός με μεγάλη μύτη».

Τον άκουγα κι απ' τη μια λυπόμουνα αυτόν τον καμπούρη θυρωρό, κι απ' την άλλη ήμουν έτοιμος να λυθώ στα γέλια. Είδα το Ζήση που κρυφογέλασε κι αυτός.

«Άκου να δεις», είπε ο Ζήσης και τον έπιασε μαλακά απ' τη μέση, «είμαι σίγουρος ότι ο γιος σου θα γυρίσει – λείπει καιρός;»

Τα μάτια του ηλικιωμένου νερούλιασαν ακόμα περισσότερο.

«Δυο χρόνια», είπε με αναφιλητά, «δυο χρόνια σε γυρεύει η μάνα σου!»

Κοίταξα το Ζήση. Είχε σοκαριστεί. Έσκυψε κι άρχισε να κοιτάει με αμηχανία τα παπούτσια του, ξέρεις, αυτά τα πλαστικά που φοράνε οι νεαροί με τα χίλια κορδόνια και τις ξένες επιγραφές.

«Ναι, ναι», βεβαίωσε ο γέρος ακολουθώντας το βλέμμα του, «μ' αυτά τα παπούτσια έφυγες, το θυμάμαι σαν τώρα, μαζί τα πήραμε στην Πατησίων με τις εκπτώσεις, κι η μάνα σου κάθε τόσο να σου λέει, πλένε λίγο τα παπούτσια σου, παιδάκι μου, το βρίσκεις σωστό να τριγυρνάς σ' αυτό το χάλι;»

«Έτσι γυρνάω», χαμογέλασε αμήχανα ο Ζήσης.

«Λοιπόν», είπα στο παιδί για να δώσω μια διέξοδο, «να πας στο καλό, Ζήση, χαιρετισμούς στον πατέρα σου».

«Γιάννη», διόρθωσε ο θυρωρός, κι η φωνή του βγήκε σαν ρόγχος.

«Μήπως θέλεις να σε πάω παρακάτω;» είχε την έμπνευση να του πει ο Ζήσης.

«Περίμενε πρώτα να ξουριστώ», είπε ο γέρος, «κι ύστερα με πας στη μάνα σου».

«Στη μάνα μου λίγο δύσκολο», είπε ο Ζήσης, «λείπει στο χωριό, θέλετε να σας πάω στον πατέρα μου;»

Ο γέρος τον κοίταξε περήφανα.

«Ο πατέρας σου είμαι εγώ», είπε με ύφος που δεν επιδεχόταν αντίρρηση.

«Εντάξει», είπε ο Ζήσης και μου πάτησε το ματάκι.

Θαύμασα ξαφνικά αυτό το παιδί. Από ένα μονόχροτο νεαρό που είχε εξελιχτεί τον τελευταίο χρόνο, με τα μοντέρνα κουρέματα και το ασήκωτο ύφος, είχε πάλι γίνει το τρυφερό παιδί, όπως τον ήξερα μικρό. Καμιά φορά, βγάζουμε λάθος συμπεράσματα για τους νεαρούς μας.

«Τότε εγώ σιγά σιγά να πηγαίνω», είπε με χαμόγελο.

Ο γέρος γύρισε και τον κοίταξε αυστηρά.

«Κι όχι πολλές βόλτες, μ' ακούς; Κι αυτή τη μηχανή», κι έδειξε έξω, «άσ' τηνα δω, δε σου 'χω εμπιστοσύνη».

Έκανα νόημα του Ζήση πίσω απ' την πλάτη του γέρου: πες εντάξει, να ξεμπερδεύουμε.

«Εντάξει», είπε το παιδί. Κρυφογέλασε. Ο γέρος τον κοίταξε πάνω από τον ώμο του.

«Ο κόσμος λέει: εντάξει, πατέρα, και δεν είναι για γέλια, παιδί μου».

Κοίταξε εγωισμός, είπα μέσα μου, εδώ πριν τρία λεπτά ήταν έτοιμος να πέσει στα πόδια του, τώρα ετοιμάζεται να τον μαστιγώσει.

«Εντάξει, πατέρα», άκουσα το Ζήση να επαναλαμβάνει.

Έκανε να φύγει, μα γύρισε στα βήματά του.

«Ξέχασα να σε πληρώσω», μου είπε.

Τότε ο γέρος, απλώνοντας το χέρι, του 'κοψε το δρόμο.

«Περιττό», είπε με τουπέ, «αλίμονο αν ένας πατέρας δεν είναι άξιος να πληρώσει για το παιδί του».

Είδα το Ζήση που ξερόβηξε.

«Εντάξει. Ζήση», προσπάθησα να κρατηθώ σοβαρός, «θα πληρώσει ο μπαμπάς σου».

[...]

Δε θα 'χε προλάβει ο Ζήσης να στρίψει τη γωνία, συνέχισα να του λέω, όταν ο γέρο-θυρωρός θρονιάστηκε στην πολυθρόνα αφήνοντας έναν αναστεναγμό. Αναποδογύρισε τις τσέπες του, κόντεψε να γεμίσει το μαγαζί χνούδι, στο τέλος κατάφερε να βγάλει ένα μεταλλικό κουτάκι, κάτι χούφτωσε και το κατάπιε γρήγορα πίνοντας νερό λες κι είχε διασχίσει τη Σαχάρα.

«Παίρνεις χάπια;» τον ρώτησα.

Με κοίταξε με το θολό του βλέμμα.

«Βρωμόπαιδα, αλήτες», άρχισε το μονόλογό του, «χάνονται κι άντε ύστερα να τους γυρέψεις, κι όχι τίποτ' άλλο, μα έχεις και την ευθύνη τους, ο δικός μου δεν είχε κλείσει τα δεκαοχτώ. Όταν έδωσα κατάθεση στην αστυνομία, είχαν την αναίδεια να μου πουν: εσύ φταις που τον αφήνεις να γυρίζει με τις μηχανές, στο τέλος αυτός κι οι όμοιοί του καταλήγουνε κλεφτρόνια, βαποράκια, στίγματα της κοινωνίας. Βαπόρι μ' είχε κάνει εμένα. Κάνε λίγο τη δουλειά σου, είπα στον αστυνόμο, ο γιος μου εμένα δεν είναι χαπάκιας, ούτε κλέφτης. Μηχανόβιος, μου απάντησε, το ίδιο κάνει».

«Κι ήταν πράγματι μηχανόβιος ο Γιάννης;» ρώτησα το γέρο.

«Τρέλα με τις μηχανές είχε», είπε, «δεν έχουν άλλο θεό αυτά τα παιδιά, θαρρείς κι αντί για το Χριστό και την Παναγία να 'χαμε κρεμάσει στο εικονοστάσι αλυσίδες και μπουφάν. Του το 'χα πει χίλιες φορές: φυλάξου απ' τις κλειστές στροφές και τους βρεγμένους δρόμους, μην παρασύρεσαι απ' τους διαόλους, τι διάολο, νέοι οδηγήσαμε κι εμείς μοτοσικλέτα!»

«Την σήμεραν ημέρα», είπα κι εγώ του γέρου κι άρχισα να τον ξυρίζω, «δεν υπάρχει εξαίρεση, αγόρια και κορίτσια τρέχουνε με διακόσα, δεν μπορείς να τους εμποδίσεις, γι' αυτό και πέφτουν και τσακίζονται, κι να τους λείπει κάνα χέρι ή πόδι, πάλι καλά, γιατί καμιά φορά μένουνε χωρίς κεφάλι».

Τον είδα που τρεμούλιασε όλος.

«Δυο χρόνια λείπει ο γιος σου;» ρώτησα το γέρο για ν' αλλάξω κουβέντα.

Ήξερα πως έβαζα λάδι στη φωτιά, μα δεν μπορούσα να κρατηθώ.

«Μεγάλη Τετάρτη», άρχισε να μου λέει, «είχα πάει να ξουριστώ, η Κατίνα επιμένει να ξουρίζομαι κάθε μέρα, εμείς στο χωριό βάζαμε ξουράφι κάθε Κυριακή μόνο. Ποιος την ακούει», συνέχισε με περιφρόνηση, «όλο παρατηρήσεις είναι, από εκείνη αγανάκτησε το παιδί, μη εκείνο και μη το άλλο, μια γυναίκα μπορεί να τρελάνει δέκα άντρες. Όταν πρωτόρθαμε απ' το χωριό, γύρω στο '50, ήμουν άνεργος, ετοιμαζόμουν να φύγω για τη Γερμανία, όταν ένας κουμπάρος μου, που του είχα βαφτίσει το παιδί, μου βρήκε θέση θυρωρού στην πολυκατοικία. Στην αρχή μέναμε σ' ένα ημιυπόγειο, μας τάραζε η υγρασία, κάθε πρωί σηκωνόμουν σκεβρωμένος, για να μη σ' τα πολυλογώ, αργότερα άδειασε ένα διαμέρισμα στο ισόγειο και μετακομίσαμε – εκεί κάναμε και το μοναχοπαιδί. Μη με βλέπεις έτσι», δικαιολογήθηκε, «από τη στενοχώρια μπήκανε μέσα

τα μάγουλά μου, πέσανε τα μαλλιά μου, κι απόψε καταχρηστικά πάμε στον κουνιάδο μου, δεν μπορούμε να τον εμποδίσουμε να γιορτάσει, κι αυτή η γυναίκα τόσους μήνες κλεισμένη μέσα μαράζωσε, πένθος ξεπένθος, αδελφός της είναι, θα τον τιμήσει».

«Πένθος είπες», κι έσκυπα πάνω του, «πενθείτε κανέναν;»

Με κάρφωσε με τη ματιά του.

«Εσύ τι λες, όταν έχεις χάσει γιο!»

Μένης Κουμανταρέας, *Η μυρωδιά τους με κάνει να κλαίω*, Κέδρος, Αθήνα 1996

Ίεννοεί πακέτο με αμερικάνικα τσιγάρα

ΒΥΡΩΝ ΛΕΟΝΤΑΡΗΣ

Οδόσημο κινδύνου

Η σύνθεση του Βύρωνα Λεοντάρη (γεν. 1932) Οδόσημο κινδύνου αποτελείται από τρία μέρη. Εδώ παρατίθεται το πρώτο από αυτά, όπου το άλμα στον χρόνο (από το σήμερα πίσω στον Όμηρο) γίνεται για να τονιστούν ζητήματα διαχρονικά: η τόλμη αλλά και η τραγική απώλεια της ζωής στον ανθό της νιότης, η λησμονιά που επιφέρει ο χρόνος και η λειτουργία της τέχνης ως «σήματος».

Γι' αυτόν που χάθηκε στη φονική στροφή
είχαμε στήσει οι φίλοι του εικονοστάσι οδόσημο κινδύνου
ξύλινο ομοίωμα ναΐσκου
με το εικονισματάκι του προστάτη αγίου του και το φυλαχτό
-που δεν τον φύλαξε...

Επιθυμία της μάνας του που ευλαβικά τηρούσε
συνήθειες που μοιάζουν με πανάρχαιες.

Τα χρόνια κι οι βοριάδες που έγειραν τα πεύκα στον γκρεμό
το ρήμαζαν κι ό,τι έμεινε ένα κούτσουρο
(ξύλον άυον όσον τ' όργυι' υπέρ αίης...
σήμα βροτοίο πάλαι κατατεθνηώτος...)*
με μόνο μια ημερομηνία μισοσβησμένη

Για να 'ναι τώρα αυτή η ημερομηνία ο νεκρός
για να 'μαι τώρα μόνο εγώ να ξέρω
ποια νιότη τρέχοντας εδώ να παραβγεί το τέλος της
συγκρούστηκε με τη ζωή που ερχόταν από αντίθετα.

Βύρων Λεοντάρης, *Εν γη αλμυρά*, 1996

*Ιλιάδα, Ραψωδία Ψ, στίχοι 327-341: *Μέχρι μια οργιά απ' το χώμα, ξύλο ξερό εξέχει ... το μνήμα θα είναι κάποιου θνητού από παλιά πεθαμένου.* Ο Όμηρος αφηγείται τους αγώνες που αθλοθέτησε ο Αχιλλέας μετά την ταφή του Πατρόκλου. Το *σήμα* ορίστηκε ως το τέρμα της διαδρομής των αρματοδρόμων. Στους στίχους, ο Νέστορας δίνει οδηγίες στον γιο του Αντίλοχο που πρόκειται να λάβει μέρος στους αγώνες.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΤΣΟΥΡΗΣ

Η μοτοσυκλέτα του Αντρέα

Το διήγημα του Γιάννη Κατσούρη (1935-2010) είναι ένα πεζογράφημα μαγικού ρεαλισμού, συνδυάζει δηλαδή ρεαλιστικά με φανταστικά/ονειρικά στοιχεία. Έτσι, η καθημερινότητα συναντά το θαύμα, αποκαλύπτοντας τη συναρπαστική συνύπαρξη αθωότητας και πονηριάς στην εφηβική ψυχή.

Σαν ακουγόταν ο θόρυβος της μοτοσυκλέτας, εμείς όλα τα παιδιά, παρατούσαμε το ποδόσφαιρό μας και πιάναμε τα καλτερίμια. Κοιτούσαμε κάτω μακριά τον δρόμο, στην είσοδο του χωριού. Κι ο Αντρέας, καβάλα στο πολύπλοκο μηχανήμα του, διαγραφόταν εκεί στο βάθος και σε λίγα δευτερόλεπτα περνούσε από μπροστά μας καμαρωτός, με το πουκάμισο ανοιχτό, με τα πελώρια σκούρα γυαλιά για τον αγέρα και το φως και τα πέτσινια στρατιωτικά γάντια που 'φταναν ως τις αγκώνες του.

Και σαν εκείνος χανόταν στην άλλη άκρη του δρόμου μέναμε εκεί στα καλτερίμια, σαν να μας είχε χτυπήσει ηλεκτρικό ρεύμα.

Τι καλά να 'μαστε και μεις σαν τον Αντρέα... να 'χαμε τη μοτοσυκλέτα του!

Όμως ξέραμε ότι αυτό ήταν αδύνατο κι έτσι ανοίγαμε τα πουκάμισα, σκύβαμε τα κεφάλια, κλωτσούσαμε τις πέτρες του δρόμου, ώσπου τέλος-τέλος κάποιος έλεγε:

— Είναι πέντε αλόγων.

— Όχι τριών.

— Πέντε ! Τον άκουσα μια μέρα που το 'λεγε ο ίδιος.

— Αν ήταν πέντε αλόγων θα 'χε δυο εξός!¹

— Έχει!

— Δεν έχει!

— Είναι που δεν την είδες από παντού. Έχει και τρεις ταχύτητες!

Βέβαια δεν καταλαβαίναμε πολλά πράγματα ούτε για άλογα ούτε για εξός και ταχύτητες, όμως αυτό δεν μας εμπόδιζε να 'μασταν σίγουροι για κείνο που λέγαμε και να το υποστηρίζουμε με πάθος.

Εκεί όμως που η συζήτηση έφτανε στο ύψος της έκστασης, ήταν σαν μιλούσαμε για τα νίκελ της μοτοσυκλέτας, που πάντα ομολογουμένως άστραφταν.

— Είδες πώς λάμπουν στον ήλιο;

— Ναι...

— Σαν να 'ναι καθρέφτες. Βλέπεις απάνω τους...

— Ξέρεις τα τρίβει με άμμο και λεμόνι...

— Όχι, όχι. Είναι με ξύδι που τα τρίβει.

— Βλακείες! Με γυαλόχαρτο! Τον είδα...

Πάντα στις κουβέντες μας ήταν κι ένας αυτόπτης μάρτυρας που μας αποστόμωνε.

Στο τέλος σαν τελειώναμε με τα εξός, τα νίκελ, τις ταχύτητες, τις ρόδες, το κάθισμα, τον Αντρέα και το μουστάκι του, σιωπούσαμε... κι αρχίζαμε πάλι να κλωτσάμε τις πέτρες, να φτύνουμε μακριά, όπως εκείνος καμιά φορά...

Τι καλά αλήθεια, να 'μαστε σαν τον Αντρέα... Να πατάς γκάζι και να σηκώνεις σύννεφο τη σκόνη και να κάνεις τις γυναίκες στα σοκάκια να τσιρίζουν, να περιμαζεύουν τα πιτσιρίκια τους απ' τις στράτες αλαλιασμένες και να βρίζουν.

«Παλιόπαιδο... Αλήτη!»

Τι καλά αλήθεια να μας φώναζαν και μας «αλήτη» και «παλιόπαιδο», την ώρα που τσιρίζανε...

Εγώ προσωπικά είχα πάθει ψύχωση μ' αυτή την ιστορία. Ιδίως σαν κάποτε, ο Αντρέας με κάθισε στο πίσω μέρος της μοτοσυκλέτας του και μου έκανε μια βόλτα στο

χωριό, και με είδανε οι φίλοι μου, που είμαι σίγουρος πως κιτρίνισαν απ' το κακό τους. Πάντως σαν τέλειωσε εκείνο το θαυμάσιο όνειρο με κύκλωσαν όλοι τους και με ρωτούσαν... Εγώ είχα πάρει ένα αδιάφορο κουρασμένο ύφος και απαντούσα έτσι δήθεν τυχαία...

— Πώς είναι;

— Καλά...

— Κι ο θόρυβος ακούγεται πολύ;

— Μπα! Τον αφήνεις πίσω σου. Τρέχεις, βλέπεις, με μεγάλη ταχύτητα...

— Αν ήταν ακόμα πέντε αλόγων...

— Είναι. Έχει γερό τράβηγμα. Και δυο εξός. Τα ποδάρια μου εκεί πατούσαν.

— Απάνω τους;

— Απάνω τους. Το νίκελ δεν χαλάει!

Κι οι άλλοι ζήλευαν... με το δίκιο τους βέβαια!

Τις Κυριακές θυμάμαι πήγαινα πάντα στην εκκλησία. Ήταν διαταγή του δασκάλου. Στεκόμουν εκεί μόνος δίπλα στον παππού μου, μια κι ο δάσκαλος αποφάσισε ότι ήμουνα φάλτσος κι έτσι δεν θα μπορούσα να τον βοηθώ στην ψαλμουδιά, όπως οι φίλοι μου. Όμως από τότε που καβάλησα τη μοτοσικλέτα του Αντρέα τα πράγματα άλλαξαν.

Δεν έβλεπα πια τον Χριστό που καθόταν στα γόνατα της Παναγίας, έτσι μικρούλη και συμπαθητικό, ούτε τον Άη Γιάννη, που 'ταν γυμνός κι έκρυβε με τη γενειάδα του ακόμα και το σώβρακό του, ούτε τους τρεις ιεράρχες που βλογούσανε τον κόσμο. Εγώ δεν ξέρω γιατί, έβλεπα μονάχα τον Άη Γιώργη που 'ταν πάντα καβάλα στο άλογο του κι έκανε του αλατιού² εκείνο τον φοβερό δράκο. Ωσπου μια Κυριακή, εκεί που μισοκοίταζα σκυφτός ακριβώς τα ματωμένα πόδια του αλόγου του, την ώρα που ο παπάς γύριζε τα Άγια, έτσι ξαφνικά χάθηκε το άλογο του Άη Γιώργη, εκείνο το άσπρο το παχουλό και στον τόπο του ήταν μια μοτοσικλέτα, που έλαμπε με τα νίκελ της, τα εξός της και τις ρόδες της...

Μου 'ρθαν γέλια. Γιατί ήταν αστείο, ένας άγιος να κάθεται σε μια μοτοσικλέτα. Όμως πριν προλάβω να το διασκεδάσω, έφυγε κι ο Άη Γιώργης και στον τόπο του ήταν ο Αντρέας με το μουστάκι του και το ανοιχτό πουκάμισο... Έμεινα κι έβλεπα έκπληκτος, τρομαγμένος και δάκρυζα καθώς τα μάτια μου ήταν ορθάνοιχτα. Θεέ μου τι θαύμα. Τι θαύμα! Ως τότε ήξερα το νερό που έγινε κρασί, ποτέ όμως ένα άλογο μοτοσικλέτα... Θεέ μου! Έστριψα τα μάτια προς τον Χριστό' ήθελα να του πω για το θαύμα... όμως αλίμονο... εκεί πια στην εικόνα δεν ήταν αυτός, αλλά εγώ ό ίδιος έτσι ψιλοκουρεμένος, πρώτο νούμερο και τα γόνατα της Παναγίας ήταν μια μοτοσικλέτα, η ίδια με εκείνη του Αντρέα. Ο Χριστός ήτανε εκεί δίπλα μου, μάλλον πίσω μου καβάλα κι αυτός στη μοτοσικλέτα μου... Έχασα πια την αίσθηση του χώρου... Ωσπου ένιωσα ένα χέρι στον ώμο μου, ναι, ναι ήταν του Χριστού και μια φωνή που μου έλεγε.

— Πάμε.

— Πού;

— Πάμε έξω. Βάλε πρώτη...

— Κι ο θόρυβος;

— Μη φοβάσαι!

Και φύγαμε!

Δεν ξέρω πόση ώρα είχα κλειστά τα μάτια! Σαν τα ξανάνοιξα είδα ότι όλα τα εικονίσματα είχαν μοτοσικλέτες. Ο Άη Δημήτρης, ο Άη Μάμας, ο Άη Γιάννης που πάντα η γενειάδα του έκρυβε το σώβρακό του και κιντύνευε να μπλεχτεί στις ρόδες της

μοτοσικλέτας του, ακόμα κι η Αγία Θέκλα που κρατούσε ένα μικρό μοτοσακό κι ήταν έτοιμη να το καθαλήσει...

Συνήλθα ολότελα σαν ο παπάς είπε το «δι' ευχών των αγίων» γιατί έπρεπε να τρέξω με τους φίλους μου για τα κόλλυβα! Όμως πρόλαβα να ρίξω μια κλεφτή ματιά στον Χριστούλη. Μου χαμογελούσε...

Από τότε, κάθε Κυριακή ήμουνα πρωί-πρωί στην εκκλησία. Και μόλις οι ψαλτάδες πιάνανε το χερουβικό, ένιωθα το χέρι κι άκουγα τη φωνή...

— Πάμε;

— Πάμε!

— Βάλε πρώτη!

— Πού;

— Έξω στα χωράφια, στα βουνά, στον ήλιο... Και τρέχαμε... Τρέχαμε ως τη θάλασσα. Άκουγα το εξός που μούγκριζε, ένιωθα τον αγέρα που με περόνιαζε³...

— Κρατιέσαι καλά; Πιάνουμε κατήφορο...

— Μη φοβάσαι. Εσύ ξεκούρασε τη μηχανή!

— Είναι ωραία;

— Ναι. Να τραγουδήσουμε;

— Ναι...

Και τραγουδούσαμε...

Κάποτε σταματούσαμε το τραγούδι... Μιλούσαμε για το σχολειό μου.

— Δεν γίνεται να τα ξέρω όλα και την αριθμητική και τη ζωολογία και τη φυσική χωρίς να διαβάζω; Εσύ άμα θέλεις, κάτι γίνεται...

Ήταν στο μόνο που δεν μ' απαντούσε... Φαίνεται δεν γινόταν. Κι εγώ πάλι δεν τον ζόριζα... Ήμαστε τόσο φίλοι...

Κάποτε πάλι ρωτούσα:

— Είναι κακό που επιθυμώ διάφορα πράγματα;

Εκείνος γελούσε κι έλεγε:

— Κι εγώ επιθυμώ.

— Τι;

— Τι; Την αλήθεια μου!

Και σιωπούσε.

Κάποτε μεγάλωσα. Είχα αγοράσει μια μοτοσικλέτα για τη δουλειά μου. Όμως σαν γύριζα το σούρουπο στο χωριό, οι πιτσιρίκοι δεν σταματούσαν το φουτμπόλ για να με δουν... ούτε οι γυναίκες τσίριζαν, αν τύχαινε να περάσω από πολύ κοντά τους. Ούτε καν ο Χριστός με συντρόφευε στα καθημερινά μου ταξίδια, χωρίς να ξέρω το γιατί! Σίγουρα η μοτοσικλέτα ήταν πια κάτι το πολύ κοινό... Ακόμα και το αυτοκίνητό μου που αγόρασα μετά... Ενώ αν είχα μια Τζάκουαρ, μια Τζάκουαρ 26 αλόγων μαύρη, με δυο καρμπυρατέρ⁴ που μόλις να τη χωρούσαν οι δρόμοι του χωριού... Τότε ίσως θα 'ρχόταν κι ο Χριστός να καθίσει δίπλα μου...

Μα πάλι θα 'ρχόταν μέσα σε μια Τζάκουαρ; Τι να κάνει μέσα στη Τζάκουαρ ο Χριστός;

Ενώ η κόρη του Γιακουμή η Μαριάννα...

Γιάννης Κατσούρης, *Το σταθερό σημείο*, Λευκωσία 1973

¹εξός: η εξάτμιση · ²κάνω (κάποιον) του αλατιού: τον δέρνω, τον βάζω στη θέση του · ³περόνιαζω: διαπερνώ · ⁴καρμπυρατέρ: ο εξαεριοτής

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

Δαίδαλος

Ο Άγγελος Σικελιανός (1884 –1951) γράφει το παρακάτω ποίημα σε μια περίοδο όπου αγωνίζεται να αποκτήσει όχι μόνο εθνική αλλά και πνευματική αυτογνωσία, όπως φαίνεται από τη συνομιλία του με την αρχαιοελληνική παράδοση και την ελληνική φύση. Στο επίκεντρο βρίσκεται το σύμβολο του Ίκαρου, του αιώνιου τολμηρού εφήβου.

Μοίρα στον Ίκαρο ήταν να πετάξει
και να χαθεί... Τι, ως ήβρε σταφνισμένες*
τις φοβερές της λευτεριάς φτερούγες
απ' τον τρανό πατέρα του μπροστά του,
η νιότη έριξε μόνη το κορμί του
στον κίντυνο, κι αν ίσως δεν μπορούσε
το μυστικό, το αγνό τους να 'βρει ζύγι!
Και συνταράζει αρίζωτους ανθρώπους
στον πόνο, συνταράζει τις γυναίκες,
πάνω απ' το μέγα πέλαγο να βλέπουν
εφηβικό κορμί σαν ένας γλάρος
ν' ανεμοδέρνεται όρθιο και, ξάφνου,
να χάνεται απ' τα μάτια τους.
Και τότε,
τη θάλασσα όλη, λες, σαν ένα δάκρυ
τη συλλογιούνται ατέλειωτο, σα θρήνο
πυκνό πολύ, που, τ' όνομα του εφήβου
ως λέει και ξαναλέει, από το ίδιο
παίρνει ψυχή και νόημα κι άξιον ήχο...

Άγγελος Σικελιανός, «Ορφικά», *Λυρικός Βίος Ε'*, Ίκαρος, Αθήνα

*σταφνισμένες: σταθμισμένες, ισοζυγιασμένες

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Όνειρο στο κύμα (αποσπάσματα)

Το διήγημα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη (1851-1911) δημοσιεύτηκε το 1900 στο περ. Παναθήναια. Μέσα από την εναλλαγή παρόντος - παρελθόντος προβάλλονται αντιθέσεις, όπως η ορμητικότητα της εφηβείας και η πίκρα της ωριμότητας, η ζωή στην ύπαιθρο και η αστική ζωή, η αθωότητα και η πονηριά, η αγάπη και η απώλεια. Παρά την πλαστοπροσωπία, φαίνεται ότι το διήγημα έχει αρκετά αυτοβιογραφικά στοιχεία.

Ήμην πτωχόν βοσκόπουλον εις τα όρη. Δεκαοκτώ ετών, και δεν ήξευρα ακόμη άλφα. Χωρίς να το ηξεύρω, ήμην ευτυχής. Την τελευταίαν φορά οπού εγεύθην την ευτυχίαν ήτον το θέρος εκείνο του έτους 187... Ήμην ωραίος έφηβος, κι έβλεπα το πρωίμως

στρυφνόν, ηλιοκαές πρόσωπόν μου να γυαλίζεται εις τα ρυάκια και τας βρύσεις, κι εγύμναζα το ευλύγιστον, υψηλόν ανάστημά μου, ανά τους βράχους και τα βουνά. [...]

Αφού έμαθα τα πρώτα γράμματα πλησίον του γηραιού Σισώη, εστάλην ως υπότροφος της Μονής εις τινα κατ' επαρχίαν ιερατικήν σχολήν, όπου κατετάχθην αμέσως εις την ανωτέραν τάξιν, είτα εις την εν Αθήναις Ριζάρειον. Τέλος, αρχίσας τας σπουδάς μου σχεδόν εικοσαέτης, εξήλθα τριακοντούτης από το Πανεπιστήμιον· εξήλθα δικηγόρος με δίπλωμα *προλύτου*...

Μεγάλην προκοπήν, εννοείται, δεν έκαμα. Σήμερον εξακολουθώ να εργάζομαι ως βοηθός ακόμη εις το γραφείον επιφανούς τινος δικηγόρου και πολιτευτού εν Αθήναις, τον οποίον μισώ, αγνώω εκ ποίας σκοτεινής αφορμής, αλλά πιθανώς επειδή τον έχω ως προστάτην και ευεργέτην. [...]

Η τελευταία χρονιά που ήμην ακόμη φυσικός άνθρωπος ήτον το θέρος εκείνο του έτους 187... Ήμην ωραίος έφηβος, καστανόμαλλος βοσκός, κι έβοσκα τας αίγας της Μονής του Ευαγγελισμού εις τα όρη τα παραθαλάσσια, τ' ανερχόμενα αποτόμως διά κρημνώδους ακτής, ύπερθεν του κράτους του Βορρά και του πελάγους. [...]

Μόνον διαρκή γείτονα, όταν κατηρχόμην κάτω, εις την άκρην της περιοχής μου, είχα τον κυρ Μόσχον, ένα μικρόν άρχοντα λίαν ιδιότροπον. Ο κυρ Μόσχος εκατοίκει εις την εξοχήν, εις ένα ωραίον μικρόν πύργον μαζί με την ανεψιάν του την Μοσχούλαν, την οποίαν είχεν υιοθετήσει, επειδή ήταν χηρευμένος και άτεκνος. Την είχε προσλάβει πλησίον του, μονογενή, ορφανήν εκ κοιλίας μητρός, και την ηγάπα ως να ήτο θυγάτηρ του. [...]

Ο κυρ Μόσχος είχε ως συντροφιάν το τσιμπούκι του το κομβολόγι του, το σκαλιστήρι του και την ανεψιάν του την Μοσχούλαν. Η παιδίσκη θα ήτον ως δύο έτη νεότερα εμού. Μικρή επήδα από βράχον εις βράχον, έτρεχεν από κολπίσκον εις κολπίσκον, κάτω εις τον αιγιαλόν, έβγαζε κοχύλια, κι εκυνηγούσε τα καβούρια. Ήτον θερμόαιμος και ανήσυχος ως πτηνόν του αιγιαλού. Ήτον ωραία μελαχροινή, κι ενθύμιζε την νύμφην του Άσματος¹ την ηλιοκαυμένην, την οποίαν οι υιοί της μητρός της είχαν βάλει να φυλάει τ' αμπέλια· «Ϊδού ει καλή, η πλησίον μου, ιδού ει καλή· οφθαλμοί σου περιστεραί...» Ο λαιμός της, καθώς έφεγγε και υπέφωσκεν υπό την τραχηλιάν της, ήτον απείρως λευκότερος από τον *χρώτα*² του προσώπου της.

Ήτον ωχρά, ροδίνη, χρυσαυγίζουσα και μου εφαινετο να ομοιάζει με την μικρήν στέρφαν αίγα, την μικρόσωμον και λεπτοφυή, με κατάστιλπνον τρίχωμα, την οποίαν εγώ είχα ονομάσει Μοσχούλαν. Το παράθυρο του πύργου το δυτικόν ηνοιόγετο προς τον λόγγον, ο οποίος ήρχιζε να βαθύνεται πέραν της κορυφής του βουνού, όπου ήσαν χαμόκλαδα, ευώδεις θάμνοι, και αργιλλώδης γη τραχεία. Εκεί ήρχιζεν η περιοχή μου. Έως εκεί κατηρχόμην συχνά, κι έβοσκα τας αίγας των καλογήρων, των πνευματικών πατέρων μου.

Μίαν ημέραν, δεν ηξεύρω πώς, ενώ εμέτρουν καθώς εσυνήθιζα τας αίγας μας (ήσαν όλαι πενηνταέξ κατ' εκείνον τον χρόνον· άλλοτε ανεβοκατέβαιναν ο αριθμός των μεταξύ εξήντα και σαρανταπέντε), η Μοσχούλα, η ευνοουμένη μου κατσίκα, είχε μείνει οπίσω, και δεν ευρέθη εις το μέτρημα. Τας εύρισκα όλας 55. Εάν έλειπεν άλλη κατσίκα, δεν θα παρετήρουν αμέσως την ταυτότητα, αλλά μόνον την μονάδα που έλειπεν· αλλ' η απουσία της Μοσχούλας ήτον *επαισθητή*. Ετρόμαξα. Τάχα ο αετός μου την επήρε;

Εις τα μέρη εκείνα, τα κάπως χαμηλότερα, οι αετοί δεν κατεδέχοντο να μας επισκέπτονται συχνά. Το μέγα ορμητήριόν των ήτον υψηλά προς δυσμάς, εις το κατάλευκον πετρώδες βουνόν, το καλούμενον Αετοφωλιά φερωνύμως.³ Αλλά δεν μου

εφαινετο όλως παράδοξον ή ανήκουστον πράγμα, ο αετός σαν κατήλθεν εκτάκτως, τρωθείς από τα κάλλη της Μοσχούλας, της μικράς κατσίκας μου.

Εφώναζα ως τρελός:

— Μοσχούλα!... πού είν' η Μοσχούλα;

Ούτε είχα παρατηρήσει την παρουσία της Μοσχούλας, της ανεψιάς του κυρ Μόσχου, εκεί σιμά. Αυτή έτυχε να έχει ανοικτόν το παράθυρον. Ο τοίχος του περιβόλου του κτήματος, και η οικία ακουμβώσα επάνω εις αυτόν, απείχον περί τα πεντακόσια βήματα από την θέσιν όπου ευρισκόμην εγώ με τας αίγας μου. Καθώς ήκουσε τας φωνάς μου, η παιδίσκη ανωρθώθη, προέκυπεν εις το παράθυρον και έκραξε:

— Τι έχεις και φωνάζεις;

Εγώ δεν ήξευρα τι να είπω· εν τοσούτω απήντησα:

— Φωνάζω εγώ την κατσικά μου, τη Μοσχούλα!... Με σένα δεν έχω να κάμω.

Καθώς ήκουσε την φωνήν μου, έκλεισε το παράθυρον κι έγινεν άφαντη.

Μίαν άλλην ημέρα με είδε πάλιν από το παράθυρόν της εις εκείνην την ίδιαν θέσιν. Ήμην πλαγιασμένος εις ένα ίσκιον, άφηνα τας αίγας μου να βόσκουν, κι εσφύριζα ένα ήχον, έν άσμα του βουνού αιπολικόν.⁴

Δεν ηξεύρω πώς της ήλθε να μου φωνάξει:

— Έτσι όλο τραγουδείς!... Δε σ' άκουσα ποτέ μου να παίζεις το σουραύλι!... Βοσκός και να μην έχει σουραύλι, σαν παράξενο μου φαίνεται!...

Εγώ είχα σουραύλι (ήτο φλογέραν), αλλά δεν είχα αρκετόν θράσος ώστε να παίζω εν γνώσει ότι θα με ήκουεν αυτή... Την φορά ταύτην εφιλοτιμήθην να παίζω προς χάριν της, αλλά δεν ηξεύρω πώς της εφάνη η τέχνη μου η αυλητική. Μόνον ηξεύρω ότι μου έστειλε δι' αμοιβήν ολίγα ξηρά σύκα, κι ένα τάσι γεμάτο πετμέζι.

Μίαν εσπέραν, καθώς είχα κατεβάσει τα γίδια μου κάτω εις τον αιγιαλόν, ανάμεσα εις τους βράχους, όπου εσημάτιζε χίλιους γλαφυρούς κολπίσκους και αγκαλίτσες το κύμα, όπου αλλού εκυρτώνοντο οι βράχοι εις προβλήτας και αλλού εκοιλαίνοντο εις σπήλαια· και ανάμεσα εις τους τόσους ελιγμούς και δαιδάλους του νερού, το οποίον εισεχώρει *μορμυρίζον*, χορεύον με ατάκτους φλοίσβους και αφρούς, όμοιον με το βρέφος το ψελλίζον, που αναπηδά εις το λίκνον του και λαχταρεί να σηκωθεί και να χορεύσει εις την χείρα της μητρός που το έψαυσε — καθώς είχα κατεβάσει, λέγω, τα γίδια μου διά ν' «αρμυρίσουν» εις την θάλασσαν, όπως συχνά εσυνήθιζα, είδα την ακρογιαλιάν που ήτον μεγάλη χαρά και μαγεία, και την «ελμπίστηκα», κι ελαχτάρησα να πέσω να κολυμβήσω. Ήτον τον Αύγουστον μήνα. [...]

Επέταξα αμέσως το υποκάμισόν μου, την *περισκελίδα* μου κι έπεσα εις την θάλασσαν. Επλύθην, ελούσθην εκολύμβησα επ' ολίγα λεπτά της ώρας. Ησθανόμην γλύκαν, μαγειάν *άφατον*, εφантаζόμην τον εαυτόν μου ως να ήμην έν με το κύμα, ως να μετείχον της φύσεως αυτού, της υγράς και αλμυράς και δροσώδους. Δεν θα μου έκανε ποτέ καρδιά να έβγω από την θάλασσαν, δεν θα εχόρταινα ποτέ το κολύμβημα αν δεν είχα την έννοιαν του κοπαδιού μου. Όσην υπακοήν και αν είχαν προς εμέ τα ερίφια, και αν ήκουον την φωνήν μου, διά να καθίσουν ήσυχα, ερίφια ήσαν, *δυσάγωγα* και άπιστα όσον και τα μικρά παιδιά. Εφοβούμην μήπως τινά αποσκιρτήσουν και μου φύγουν, και τότε έπρεπε να τρέχω να τα ζητώ την νύκτα εις τους λόγγους και τα βουνά οδηγούμενος μόνον από τον ήχον των κωδωνίσκων των τράγων! Όσον αφορά την Μοσχούλαν, διά να είμαι βέβαιος, ότι δεν θα μου φύγει πάλιν, καθώς μου είχε φύγει την άλλην φοράν, οπότε ο άγνωστος κλέπτης (ω να τον έπιανα) της είχε κλέψει, ο ανόητος, τον επίχρυσον κωδωνίσκον με το κόκκινο περιδέραιον από τον λαιμόν, εφρόντισα να την δέσω μ' ένα

σχοινάκι εις την ρίζαν ενός θάμνου ολίγον παραπάνω από τον βράχον, εις την βάσιν του οποίου είχα αφήσει τα ρούχα μου πριν ριφθώ εις την θάλασσαν.

Επήδησα ταχέως έξω, εφόρεσα το υποκάμισόν μου, την *περισκελίδα* μου, έκαμα ένα βήμα διά να αναβώ. Άνω της κορυφής του βράχου, του οποίου η βάσις εβρέχετο από την θάλασσαν, θα έλυα την Μοσχούλαν, την μικρήν αίγα μου, και με διακόσια ή περισσότερα βήματα θα επέστρεφα πλησίον εις το κοπάδι μου. Ο μικρός εκείνος ανήφορος, ο ολισθηρός κρημνός ήτον δι' εμέ *άθυρμα*, όσον ένα σκαλοπάτι μαρμαρίνης σκάλας, το οποίον φιλοτιμούνται να πηδήσουν εκ των κάτω προς τα άνω αμιλλώμενα τα παιδιά της γειτονιάς.

Την στιγμήν εκείνην, ενώ έκαμα το πρώτον βήμα, ακούω σφοδρόν πλατάγισμα εις την θάλασσαν, ως σώματος πίπτοντος εις το κύμα. Ο κρότος ήρχετο δεξιόθεν, από το μέρος του *άντρου* του κογχυλοστρώτου και νυμφοστολίστου, όπου ήξευρα, ότι ενίστε κατήρχετο η Μοσχούλα, η ανεψιά του κυρ Μόσχου, κι ελούετο εις την θάλασσαν. Δεν θα ερριποκινδύνενα να έλθω τόσον σιμά εις τα σύνορά της, εγώ ο σατυρίσκος του βουνού, να λουσθώ, εάν ήξευρα ότι εσυνήθιζε να λούεται και την νύκτα με το φως της σελήνης. Εγνώριζα ότι το πρωί, άμα τη ανατολή του ηλίου, συνήθως ελούετο.

Έκαμα δύο-τρία βήματα χωρίς τον ελάχιστον θόρυβον, ανερριχήθην εις τα άνω, έκυσα με άκραν προφύλαξιν προς το μέρος του *άντρου*, καλυπτόμενος όπισθεν ενός σχοιního και σκεπόμενος από την κορυφήν του βράχου, και είδα πράγματι ότι η Μοσχούλα είχε πέσει αρτίως εις το κύμα γυμνή, κι ελούετο...

Την ανεγνώρισα πάραυτα εις το φως της σελήνης το μελιχρόν, το περιαργυρούν όλην την άπειρον οθόνην του γαληνιώντος πελάγους, και κάμνον να χορεύουν φωσφορίζοντα τα κύματα. Είχε βυθισθεί άπαξ καθώς ερρίφθη εις την θάλασσαν, είχε βρέξει την κόμην της, από τους βοστρύχους της οποίας ως ποταμός από μαργαρίτας έρρεε το νερόν, και είχαν αναδύσει έβλεπε κατά τύχην προς το μέρος όπου ήμην εγώ, κι εκινείτο εδώ κι εκεί προσπαίζουσα και πλέουσα. Ήξευρε καλώς να κολυμβά. [...]

Δεν υπήρχεν άλλη αίρεσις, ειμή να περιμένω. Θα εκράτουν την αναπνοήν μου. Η κόρη εκείνη δεν θα υπώπτευε την παρουσίαν μου. Άλλως ήμην εν συνειδήσει αθώος.

Εντοσούτω όσον αθώος και αν ήμην, η περιέργεια δεν μου έλειπε. Και ανερριχήθην πάλιν σιγά-σιγά προς τα επάνω και εις την κορυφήν του βράχου, καλυπτόμενος όπισθεν των θάμνων έκυσα να ιδω την κολυμβώσαν νεάνιδα.

Ήτον απόλαυσις, όνειρον, θαύμα. Είχεν απομακρυνθεί ως πέντε οργυιάς από το άντρον, και έπλεε, κ' έβλεπε τώρα προς ανατολάς, στρέφουσα τα νώτα προς το μέρος μου. Έβλεπα την αμαυράν και όμως χρυσίζουσαν αμυδρώς κόμην της, τον τράχηλόν της τον εύγραμμον, τας λευκάς ως γάλα ωμοπλάτας, τους βραχίονας τους торνευτούς, όλα συγχεόμενα, μελιχρά και ονειρώδη εις το φέγγος της σελήνης. Διέβλεπα την οσφύν της την ευλύγιστον, τα ισχία της, τας κνήμας, τους πόδας της, μεταξύ σκιάς και φωτός, βαπτιζόμενα εις το κύμα. Εμάντευα το στέρνον της, τους κόλπους της, *γλαφυρούς*, προέχοντας δεχομένους όλας της αύρας τας ριπάς και της θαλάσσης το θείον άρωμα. Ήτον πνοή, ίνδαλμα αφάνταστον, όνειρον επιπλέον εις το κύμα ήτο νηρηίς, νύμφη, σειρήν, πλέουσα, ως πλέει ναυς μαγική, η ναυς των ονείρων... [...]

Είχα μείνει χάσκων, εν εκστάσει, και δεν εσκεπτόμην πλέον τα επίγεια.

[...] Και πάλιν δεν εχόρταινα να βλέπω το όνειρον... Αίφνης εις τας ανάγκας του πραγματικού κόσμου μ' επανέφερεν η φωνή της κατσίκας μου. Η μικρή Μοσχούλα ήρχισεν αίφνης να βελάζει!...

Ω, αυτό δεν το είχα προβλέψει. Ημπορούσα να σιωπώ εγώ, αλλά δυστυχώς δεν ήταν εύκολο να επιβάλω σιωπήν εις την αίγα μου. [...]

Έτρεξα τότε παράφορος να σφίξω το ρύγχος της με την παλάμην, να μη βελάζει... Την στιγμήν εκείνην ελησιμόνησα την κόρην την κολυμβώσαν χάριν αυτής ταύτης της κόρης. Δεν εσκέφθην αν ήταν φόβος να με ιδεί, και ημιωρθώθην κυρτός πάντοτε, κι επάτησα επί του βράχου, διά να προλάβω να φθάσω πλησίον της κατσίκας.

Συγχρόνως μ' εκυρίευσε και φόβος από την φιλοστοργίαν την οποίαν έτρεφα προς την πτωχήν αίγα μου. Το σχοινίον με το οποίον την είχα δέσει εις την ρίζαν του θάμνου ήταν πολύ κοντόν. Τάχα μην «εσχοινιάσθη», μην εμπερδεύθη και περιεπλάκη ο τράχηλός της, μην ήταν κίνδυνος να πνιγεί το ταλαίπωρον ζώον;

Δεν ηξεύρω αν η κόρη η λουομένη εις την θάλασσαν ήκουσε την φωνήν της γίδας μου. Αλλά και αν την είχαν ακούσει, τι το παράδοξον; Ποιος φόβος ήταν; Το ν' ακούει τις φωνήν ζώου εκεί που κολυμβά, αφού δεν απέχει εμμή ολίγας οργυιάς από την ξηράν, δεν είναι τίποτε έκτακτον.

Αλλ' όμως, η στιγμή εκείνη, που είχα πατήσει εις την κορυφήν του βράχου, ήρκεσεν. Η νεαρά κόρη, είτε ήκουσεν είτε όχι την φωνήν της κατσίκας –μάλλον φαίνεται ότι την ήκουσε, διότι έστρεψε την κεφαλήν προς το μέρος της ξηράς... – είδε τον μαύρον ίσκιον μου, τον *διακαμόν* μου, επάνω εις τον βράχον, ανάμεσα εις τους θάμνους, και αφήκε μισοπνιγμένην κραυγήν φόβου...

Τότε με κατέλαβε τρόμος, συγκίνησις, λύπη απερίγραπτος. Τα γόνατά μου εκάμφθησαν. Έξαλλος εκ τρόμου, ηδυνήθην ν' αρθρώσω φωνήν, κι έκραξα:

— Μη φοβάσαι!... δεν είναι τίποτε... δεν σου θέλω κακόν!

Και εσκεπτόμην λίαν τεταραγμένος αν έπρεπε να ριφθώ εις την θάλασσαν, μάλλον, διά να έλθω εις βοήθειαν της κόρης, ή να τρέξω και να φύγω... Ήρκει η φωνή μου να της έδιδε μεγαλύτερον θάρρος ή όσον η παραμονή μου και το τρέξιμόν μου εις βοήθειαν.

Συγχρόνως τότε, κατά συγκυρίαν όχι παράδοξον, καθότι όλοι οι αιγιαλοί και αι θάλασσαι εκείναι εσυχνάζοντο από τους αλιείς, μία βάρκα εφάνη να προβάλλει αντικρύ, προς το ανατολικομεσημβρινόν μέρος, από τον πέρα κάβον, τον σχηματίζοντα το δεξιόν *οιονεί* κέρας του κολπίσκου. Εφάνη πλέουσα αργά, ερχομένη προς τα εδώ, με τας κόπας' πλην η εμφάνισίς της, αντί να δώσει θάρρος εις την κόρην, επέτεινε τον τρόμον της.

Αφήκε δευτέραν κραυγήν μεγαλυτέρας αγωνίας. *Εν ακαρεί* την είδα να βυθίζεται, και να γίνεται άφαντη εις το κύμα.

Δεν έπρεπε τότε να διστάσω. Η βάρκα εκείνη απείχεν υπέρ τας είκοσιν οργυιάς, από το μέρος όπου ηγωνία η κόρη, εγώ απείχα μόνον πέντε ή έξ οργυιάς. Πάραυτα, όπως ήμην, ερρίφθην εις την θάλασσαν, πηδήσας με την κεφαλήν κάτω, από το ύψος του βράχου.

Το βάθος του νερού ήταν υπέρ τα δύο αναστήματα. Έφθασα σχεδόν εις τον πυθμένα, ο οποίος ήτο αμμόστρωτος, ελεύθερος βράχων και πετρών, και δεν ήτο φόβος να κτυπήσω. Πάραυτα ανέδυν και ανήλθον εις τον αφρόν του κύματος.

Απείχον τώρα ολιγότερον ή πέντε οργυιάς από το μέρος του πόντου, όπου εσχηματίζοντο δίναι και κύκλοι συστρεφόμενοι εις τον αφρόν της θαλάσσης, οι οποίοι θα ήσαν ως μνήμα υγρόν και ακαριαίον διά την ατυχή παιδίσκην' τα μόνα ίχνη τα οποία αφήνει ποτέ εις την θάλασσαν αγωνιών ανθρώπινον πλάσμα!... Με τρία στιβαρά πηδήματα και πλευσίματα, εντός ολίγων στιγμών, έφθασα πλησίον της...

Είδα το εύμορφον σώμα να παραδέρνει κάτω, πλησιέστερον εις τον βυθόν του πόντου ή εις τον αφρόν του κύματος, εγγύτερον του θανάτου ή της ζωής' εβυθίσθην, ήρπασα την κόρην εις τας αγκάλας μου, και ανήλθον.

Καθώς την είχα περιβάλει με τον αριστερόν βραχίονα, μου εφάνη ότι ησθάνθην ασθενή την χλιαράν πνοήν της εις την παρεϊάν μου. Είχα φθάσει εγκαίρως, δόξα τω Θεώ!... Εντούτοις δεν παρείχε σημεία ζωής ολοφάνερα... Την ετίναξα με σφοδρόν κίνημα, αυθορμήτως, διά να δυνηθεί ν' αναπνεύσει, την έκαμα να στηριχθεί επί της πλάτης μου, και έπλευσα, με την χείρα την δεξιάν και με τους δύο πόδας, έπλευσα ισχυρώς προς την ξηράν. Αι δυνάμεις μου επολλαπλασιάζοντο θαυμασίως.

Ησθάνθην ότι προσεκολλάτο το πλάσμα επάνω μου· ήθελε την ζωήν της· ω! ας έζη, και ας ήτον ευτυχής. Κανείς ιδιοτελής λογισμός δεν υπήρχε την στιγμήν εκείνην εις το πνεύμα μου. Η καρδιά μου ήτο πλήρης αυτοθυσίας και αφιλοκερδεΐας. Ποτέ δεν θα εζήτουν αμοιβήν!

Επί πόσον ακόμη θα το ενθυμούμαι εκείνο το αβρόν, το απαλόν σώμα της αγνής κόρης, το οποίον ησθάνθην ποτέ επάνω μου επ' ολίγα λεπτά της άλλως ανωφελούς ζωής μου! Ήταν όνειρον, πλάνη, γοητεία. Και οπόσον διέφερεν από όλας τας ιδιοτελείς περιπτώξεις, από όλας τας λυκοφιλίας και τους κυνέρωτας του κόσμου η εκλεκτή, η αιθέριος εκείνη επαφή! Δεν ήτο βάρος εκείνο, το φορτίον το *ευάγκαλον*, αλλ' ήτο ανακούφισις και αναψυχή. Ποτέ δεν ησθάνθην τον εαυτόν μου ελαφρότερον ή εφ' όσον εβάσταζον το βάρος εκείνο... Ήμην ο άνθρωπος, όστις κατόρθωσε να συλλάβει με τας χείρας του προς στιγμήν έν όνειρον, το ίδιον το όνειρόν του...

Η Μοσχούλα έζησε, δεν απέθανε. Σπανίως την είδα έκτοτε, και δεν ηξεύρω τι γίνεται τώρα, οπότε είναι απλή θυγάτηρ της Εύας, όπως όλαι.

Αλλ' εγώ επλήρωσα τα λύτρα διά την ζωήν της. Η ταλαίπωρος μικρή μου κατσικά, την οποίαν είχα λησμονήσει προς χάριν της, πράγματα «εσχοινιάσθη»· περιεπλάκη κακά εις το σχοινίον, με το οποίον την είχα δεμένην, και επνίγη!... Μετρίως ελυπήθην, και την έκαμα θυσίαν προς χάριν της.

Κ' εγώ έμαθα γράμματα, εξ ευνοΐας και ελέους των καλογήρων, κι έγινα δικηγόρος... Αφού επέρασα από δύο ιερατικές σχολάς, ήτον επόμενον!

Τάχα η μοναδική εκείνη περίστασις, η ονειρώδης εκείνη ανάμνησις της λουομένης κόρης, μ' έκαμε να μη γίνω κληρικός; Φευ! ακριβώς η ανάμνησις εκείνη έπρεπε να με κάμει να γίνω μοναχός.

Ορθώς έλεγεν ο γηραιός Σισώης ότι «αν ήθελαν να με κάμουν καλόγερον, δεν έπρεπε να με στείλουν έξω από το μοναστήρι...» Διά την σωτηριάν της ψυχής μου ήρκουν τα ολίγα εκείνα κολλυβογράμματα, τα οποία αυτός με είχε διδάξει, και μάλιστα ήσαν και πολλά!...

Και τώρα, όταν ενθυμούμαι το κοντόν εκείνο σχοινίον, από το οποίον εσχοινιάσθη κι επνίγη η Μοσχούλα, η κατσικά μου, και αναλογίζομαι το άλλον σχοινίον της παραβολής, με το οποίον είναι δεμένος ο σκύλος εις την αυλήν του αφέντη του, διαπορώ μέσα μου αν τα δύο δεν είχαν μεγάλην συγγένειαν, κι αν δεν ήσαν ως «σχοίνισμα κληρονομίας» δι' εμέ, όπως η Γραφή λέγει.

Ω! ας ήμην ακόμη βοσκός εις τα όρη!...

(Διά την αντιγραφήν)

(1900)

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, *Διηγήματα*, τόμ. 3^{ος}, Δόμος, Αθήνα 1987

¹Πρόκειται για το ποίημα «Άσμα Ασμάτων» που αποδίδεται στον Σολομώντα. Περιλαμβάνεται στην Παλαιά Διαθήκη και υμνεί τον έρωτα μέσα από έναν διάλογο γαμπρού και νύφης. Σε μετάφραση του Γ. Σεφέρη ο στίχος που ακολουθεί: «όμορφη που είσαι αγαπημένη, όμορφη που είσαι τα μάτια σου είναι περιστέρια» ²*χρως*: η επιδερμίδα· ³*φερωνύμω*: παίρνοντας το όνομα από τους αετούς· ⁴*αιπολικόν*: ποιμενικό (αιπόλος: αυτός που βόσκει αίγες)

Ακούστε το διήγημα «Όνειρο στο κύμα» σε ελεύθερη ηχητική απόδοση [αφήγηση (Ηχοβιβλίο/audiobook), Μουσικές γέφυρες, Ηχητικά effects, Υποτιτλισμό του πρωτότυπου Κειμένου] στο: <http://www.youtube.com/watch?v=AdU7kz2c0e8> ή παρακολουθήστε το «Μια βραδιά σαν "όνειρο στο κύμα"... με αφορμή το διήγημα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη» στο: <http://www.youtube.com/watch?v=KHdYoYRE5RY> ή την ταινία του Θανάση Σαράντου «Όνειρο στο κύμα» στο: <http://www.youtube.com/watch?v=U-S21rGi9EU>

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ο Πετεινός (απόσπασμα)

Το διήγημα του Γιάννη Βλαχογιάννη (1867-1945) που πρωτοδημοσιεύτηκε το 1914 με τον υπότιτλο Ήθη επαρχιακά, περιγράφει με κέφι το ερωτικό ζύπνημα δύο εφήβων, του Στέφανου και της Μοσκούλας, στον αγροτικό χώρο. Χαρακτηριστική είναι η ψυχαναλυτική προβολή του «αντίζηλου» στον πετεινό που αγαπάει η Μοσκούλα, αλλά και η οπτική της διήγησης από τη σκοπιά του αρσενικού ήρωα. Το απόσπασμα που ακολουθεί είναι και το τέλος του διηγήματος.

Γύρισα την Τετράδη, αργά λιγάκι. Βράδιαζε. Ήβρα τη μάνα μου άρρωστη, στο κρεβάτι. Μ' άκουσε να ψηλαφώ στ' άλλο δωμάτιο και με φώναξε.

— Πήγαινε, παιδί μου, είπε' θα είσαι κουρασμένος, μα σε γυρεύει βιαστικά η θεια Διαλεχτή. Ήρθε η Μοσκούλα δω, είναι λίγη ώρα, και σε ζήτησε. Δεν ξέρω τι σε θέλουνε. Μου φάνηκε κι η ίδια αλλιώς, μα δεν την έβλεπα καλά, δεν ξέρω τι είχε. Πήγαινε...

Βγήκα από το σπίτι τρέχοντας, ανήσυχος. Περνώντας την αυλή, κάτι άκουσα στο μαγερειό, σα χτύπο ανάλαφρο και σα γρατσούνισμα.

— Κοίταξε, είπα, αυτός ο θηλυκός ο διαβολάκος είναι στην παλεθύρα' κάτι θα με θέλει... Να πάω, πριν δω τη θεια της; Να της ξεθυμώσω τόσο γλήγορα, που μ' έκανε να σταυρωθώ μια μέρα ολάκερη από την κακία της; Ας πάω... κάτι γυρεύει αυτή η τρελλομαριά, η κιτρινότριχα, η Τσουράπω η παραχαϊδεμένη –κι η Μοσχούλα μου η αγαπημένη...

Τα 'λεγα αυτά με κακιομένη, κάπως δυνατή φωνή και με χαμόγελο, όπου καθώς τράβηξα του μαγερειού τη θύρα για να δω από πίσω – τι να δω; Την ίδια Μοσκούλα ολόρθη εκεί, στην παλεθύρα ακουμπημένη, αμίλητη, στα δάκρυα πνιγμένη. [...]

— Στέφανε, καλέ μου, άκουσέ με... κλείσε την παλεθύρα, να μην τύχει κείνη η στρίγκλα η θεια μου και μας πιάσει... αχ, αλίμονό μου... κλείσε και το μαγερειό, κλείσε, μωρέ κουτεντέ, να μην ακούσει η μάνα σου, δε μ' αγαπάς καθόλου!... Χάθηκα, Στέφανε, έσβησα, μη με λογαριάζεις γι' άνθρωπο' πάει πια, βλάκα, η «Μόσκα και Μοσκούλα σου». Ξέγραψε με, θα πεθάνω και θα ζεις εσύ να χαίρεσαι την ομορφιά σου – μάτια μου, να σε χαρώ τούμπανο! – κι εμένα να μη με θυμάσαι... Χάχα, με κοιτάζεις μ' ανοιχτό το στόμα και δε λες καμιά παρηγοριά... Μα κοίταξε καλά να μη γελάσεις τώρα που μιλώ, θα σου τα βγάλω τα μαλλιά, θα σε μαδήσω, σαν την όρνιθα, να τούτη δω, κι ύστερα θα σε ψήσω να σε φάω... Γελάς;...

Πού την είχε, ο διάολος αυτός, τόση ώρα τη σφαγμένη όρνιθα και την ξετρύπωσε και μου την έφερε στα μάτια; Κι άρχισε να κλαίει πάλι, ενώ εγώ ένιωθα το γέλιο σα φαγούρα στο λαρύγγι και σφιγγόμουν να μην ξεσπάσω. Τέντωνα τα μάτια, δάγκωνα τη γλώσσα να μην προδοθώ· κόντευα να πνιγώ... Ήθελα να πέσω κάτω και ν' αρχίσω να χτυπιώμαι μοναχός μου!

— Μοσκούλα μου, καρδιά μου, της είπα τέλος, πού την ήβρες αυτή την όρνιθα;

— Είναι η Πλουμούδα, βρε, είν' η γριά όρνιθα, της θειας η αγαπημένη... όπως την κατάντησα, δεν τη γνωρίζεις, πού να τη γνωρίσεις εσύ, μπούφο... Αχ, αχ... Τώρα. Στέφανε, χοντρούλη μου να με βοηθήσεις κι ό,τι θέλεις από μένα τη δυστυχισμένη! Άκουσε! Χτες το βράδυ η Διαλεχτή –στάχτη τέτοια θεια!– μ' έκραξε μέσα και μου 'πε, ίσα και ξάστερα, να σφάζω τον Κίτσο... ακούς; Κουφέ, τον Κίτσο μου να σφάζω! Ακούς;

— Ακούω! Ακόμα δεν κουφάθηκα...

— Εσύ τι λες, μπουλούκο, Κοκκοράκο, εσύ δεν τη θυμώνεις, δεν τη στέλνεις στου διαόλου τη μάνα, δεν την πιάνεις να –ο Θεός να με σχωρέσει να μην πω κανένα λόγο...

— Έχεις κι άλλα να της πεις;

— Εσύ θα τα πληρώσεις όλα!

— Λέγε παρακάτου, με ξεθέωσες! Τι έχω να κάμω 'γω με τη θεια σου;

— Τον Κίτσο, και καλά!

— Το 'πες αυτό. Άλλο!

— Τον Κίτσο! Της λέω· «Θεια, να σφάζω τη γερόκοτα, την Πλουμού... αυγά πια δε γεννάει, τρώει του κάκου το κριθάρι, έκαμε το τελευταίο, τ' αποφώλι, ένα αυγουλάκι στρίγκλικο... θα κάνει και καλό ζουμί... θεια, να τη σφάζω;

- Θεοκατάρατη! μου λέει, που θέλεις να φάω μια όρνιθα σημαδιακή, που την έχω κιόλα τόσα χρόνια και με χόρτασε ορνιθόπουλα κι αυγά – θεοκατάρατη! Πήγαινε να σφάξεις τον πετεινό και να μου τονε φέρεις εδώ... Αλλιώς, να μην ξαναφανείς μπροστά μου... γλήγορα!» Τότε τι έκαμα, μέσ' την απελπισιά μου; Εσύ δεν ήσουν α'δω, άπονε, να σε συμβουλευτώ· είπα: «Παρά να σφάζω εγώ τον Κίτσο, ας χαθώ!» Αγρίεψαν τα μάτια μου, γίνηκα σα θεριό. Παίρνω τη γριά Πλουμού ήσυχα στο πλυσταριό, της δένω τα πόδια με σκοινί, της πλακώνω τις φτερούγες με μια πέτρα, και πιάνω το τσεκούρι...

— Μνήστητί μου, Κύριε! Την όρνιθα με το τσεκούρι!

— Κιχ δεν έκαμε... Αίμα σταλαματιά δεν έβγαλε –γιατί όχι με το τσεκούρι, βρε;- και τη μαδάω και την κρεμάω στο μαγερείο, και φυλάω το κεφάλι. Πιάνω και τον Κίτσο και τον κρύβω σ' έναν παλιό σεντούκι στο υπόγειο... Δεν ήξερα τι έκανα, ήμουν σαν τρελή· περίμενα να 'ρθεις να με βοηθήσεις. Έλεγα να σου δώσω τον Κίτσο να τον πας αλλού, να τότε δώσεις σ' άλλο σπίτι να τον έχουν έτσι, χάρισμα φτάνει να μην τον έσφαζαν. Η γριά θα 'τρωγε την Πλουμού για Κίτσο, κι εγώ θα 'λεγα πως χάθηκε η Πλουμού, που κακό χρόνο να 'χει κι αυτή με την κυρά της!

— Τι κακό χρόνο να 'χει, βρε κλαψάρα, που δεν υπάρχει πια;

— Βουβάσου, έξυπνε μπούφε, κι άκουσε! Βγήκε η γριά και ψαχούλευε στο μαγερείο και μουρμούριζε. Έπιασε τη σφαγμένη όρνιθα και τη ζύγιαζε με τα χέρια κι έλεγε: «Σαν πολύ αλαφρός μου φαίνεται· τόσος πετεινός εκεί όλο φτερό ήταν... ας είναι». Και βγαίνει στο χαγιάτι, κι αρχίζει να κράζει την Πλουμού – δεν της έπεφτε το σαγόνι; «Πρρ!... πρρ!... Πλουμού!» Μα πού φωνή; Της λέω· «Βράδιασε, θεια, κατοίκιασε το ζώο πια τέτοια ώρα...» Κι ώσπου να πω αυτό το λόγο, ακούω βρόντο φοβερό στο υπόγειο... Πώς άνοιξε το σεντούκι ο Κίτσοσ –που να μην έσωνε– και βγήκε απ' το σεντούκι; Κι ήρθε κουτουλώντας, γιατί νύχτωνε, και στάθηκε μπροστά μας σα βρυκόλακας.

— Το βλάκα! είπα 'γω. Αυτό ήταν ο θάνατός του.

— Βλάκας είς' εσύ! Καθώς τον είδε η γριά, έβαλε μια φωνή κι έπεσε κάτω· «Σκύλα, σκύλα» μου 'σφαξες την όρνιθα! Να φύγεις, να μην ξαναφανείς στα μάτια μου! Να 'χεις την κατάρα μου!» Λιγώθηκε, ήρθε στον εαυτό της πάλι, πιάστηκε με τα νύχια, στάθηκε στα πόδια της, μ' έφερε κυνηγώντας ως την ξώπορτα και κλείδωσε από μέσα... Μ' έδιωξε από το σπίτι, Στέφανε! Χάθηκε, είμαι σα να μην είμαι πια!

Πάλι τα κλάματα ποτάμι. Μου 'σφαζε την καρδιά έτσι να τη βλέπω... Πήρα το μαντίλι από τα χέρια της και θέλησα τα δάκρυά της να της σφουγγίσω. Μ' έσπρωξε μακριά της.

— Αφησέ με! μου 'πε. Εσύ τα φταις, όλα, που πήγες στο κυνήγι... Θα σε γδάρω με τα νύχια μου!...

— Πάψε, μην κλαις πια! Τι βγαίνει με τα κλάματα; Κοίταξε πως γινήκανε τα μάτια σου... σα σαλιγκάρια...

— Καλύτερα, να στραβωθώ, να μη σε βλέπω κι εσένα δω μπροστά μου... Τι καταλαβαίνω κι από σένα;...

— Σου είπα να μην κλαις, σου είπα σκάσε, βγάλ' τον άκλαυτο!

Θύμωνα τάχα.

— Όχι, εγώ θα κλαίω!... εσύ μην κλαις... κλάψε κι εσύ, βρε άψυχε άνθρωπε, κακούργε... Πέτρα είν' η καρδιά σου; Κλάψε!

Μ' έσυρε από το γιακά, με κράτησε κοντά της κι έπαιρνε τα δάκρυά της με το χέρι κι έβρεχε τα μάτια τα δικά μου και τα μάγουλα με μια σοβαρότητα παιδιάτικη. Την άφηνα έτσι να με πασαλείβει – και μου 'ρχότανε καλά...

— Ωραίο ντουβάρι για σοβάτισμα! έλεγα, και της γελούσα.

Αυτή, αλύγιστο το πρόσωπό της!

— Τώρα που κλαίω κι εγώ, ποιος θα με παρηγορήσει εμένα; έλεγα.

Έκανα πως κλαίω, και γελούσα.

— Θα σε δαγκώσω; είπε τέλος.

Το 'πε μ' ένα τόνο κωμικό – και βαστούσε όλο το σοβαρό της! Μεγάλη δύναμη είχε αυτό το κορίτσι να κρατεί τον εαυτό του... Ίσως πάλι η λύπη του γύρισε το νου, και δεν ξεχώριζε τ' αστείο απ' το σπουδαίο. Γιατί κιόλα είχε τραβηχτεί κατά τον τοίχο αγριωπή, και πια δε μίλησε άλλο.

Τότε πήρα κι εγώ ένα ύφος αυστηρό, προσταχτικό.

— Έλα μαζί μου! της είπα.

Μ' ακολούθησε, ταπεινή. Πήγαμε στη θύρα του σπιτιού της, κι άρχισα να χτυπώ σιγά πρώτα, κι ύστερα δυνατότερα, και να φωνάζω τη γριά Διαλεχτή μ' όλη τη γλύκα της φωνής μου, τάχα πως μ' έστειλε η μάνα μου κάτι να της μιλήσω' τέτοια κι άλλα παρακάλια. Περιμέναμε κάμποσο' τέλος ακούσαμε τη βραχνή φωνή της να ρωτάει από το βάθος του σπιτιού, ύστερα ακούσαμε το βήμα της βαρύ να σέρνεται στο πάτωμα, και τέλος να τη, με το ραβδί της ακουμπώντας ήρθε κι άνοιξε. Η Μοσκούλα έμεινε παράμερα, κι η θεια της δεν την έβλεπε.

— Κλείσε πάλι, παιδί μου, είπε.

Έσυρα το σύρτη στον αέρα, χωρίς να κλειδώσω, κι έκαμα σημάδι στη Μοσκούλα για να μπει. Και πήγε να κρυφτεί στο σπίτι μέσα. Εγώ ακολούθησα τη γριά ως το κρεβάτι της, στο πιο ακρινό δωμάτιο. Εκεί, αφού μαζεύτηκε κουβάρι και τυλίχτηκε βαριά, είπε από κάτω από το σκέπασμα, σα να μιλούσε με τον εαυτό της·

— Με πούντιασε η θεόργιστη, θα με πεθάνει. Ας έχει την κατάρα μου... Τι θέλεις τώρα συ;

— Μ' έστειλε η μάνα να σας πω, κυρά Διαλεχτή' η Μοσκούλα είναι στο σπίτι μας – δεν είναι καλά, μου είπε η μάνα. Κλαίει και χτυπιέται που τη διώξατε. Θέλει να γυρίσει σπίτι, και παρακαλεί τη μάνα μου να 'ρθει μονάχη δω να σας ζητήσει να τη συγχωρέσετε. Ο

κόσμος κιόλα τι θα πει; Πάλι, αν θέλετε να μείνει σπίτι μας να κοιμηθεί... μα το σωστότερο...

— Όχι, όχι! είπε, κι έριξε τα ρούχα απ' το κεφάλι της, να 'ρθει στο σπίτι η στρίγκλα, γλήγορα, να τσακιστεί! Πήγαινε να πεις της μάνας σου να μου τη στείλει... άι, άι, τι μου 'καμε... αλλά να μη φανεί μπροστά μου πια. Μάτια δε θα 'χω να τη βλέπω από δω και πέρα...

— Όσο για την Πλουμούδα, είπε η μάνα, έχουμε μια τρυφερή πουλάδα και θα σας τη σφάξω 'γω απόψε και θα σας τη φέρω. Και το πρωί αύριο Κυριακή θα πάω να σας φέρω φρέσκα αυγά από τις χωριάτισσες που κατεβαίνουνε στην αγορά.

— Να 'στε καλά, να 'στε καλά, μα τώρα πια που είναι σφαγμένη η όρνιθα...

— Μπα, μπα, κυρά Διαλεχτή, δεν κάνει!

— Ναι, παιδί μου, να μην πάει χαμένη, αφού τη σφάξαμε!...

— Είναι σημαδιακή!...

— Έννοια σου, έννοια σου...

— Η μάνα μου 'πε να σας φέρω την πουλάδα, και θα σας τη φέρω 'γω!

— Όχι, όχι... Ο πόνος πάλι μου μεγάλωσε, η άλλη βδομάδα ζωντανή δε θα με βρει την κουρούνα... Αχ, οχιά, εσύ ας όψεσαι! Πήγαινε, παιδί μου, τώρα... μα στάσου μια στιγμή. Άκουσε! Αύριο βράδυ να 'ρθεις και θα σου δώσω 'γω τον πετεινό να τονε σφάξεις για να μη γίνει το θέλημα της ανιψιάς μου...

— Άλλη φορά να μάθει και να σφάζει τη γερόκοτα, που τόσο την αγαπούσες η αφεντιά σου...

— Έτσι που λες, να 'ρθεις κατά το βράδυ τον έχω κλειδωμένο στο υπόγειο, και κρατώ το κλειδί. Να 'ρθεις να σ' τονε δώσω... Τώρα πήγαινε στο καλό, άφησε ανοιχτή την πόρτα που θα βγεις για κείνο το κακό κοψίδι, το ξεμυαλισμένο...

— Καλή νύχτα σας, κυρά Διαλεχτή, και περαστικά σας γλήγορα! Κι αύριο με γεια...

Η απόκρισή της ήρθε σα βογγητό και σαν κατάρα κάτω από το σκέπασμα. Η Μοσκούλα κρυμμένη σ' ένα μισοσκότεινο δωμάτιο, το πλαϊνό της θειας της, όλα τα 'χε ακούσει μάνιζε, φοβέριζε, αλώνιζε άταχτα τα χέρια της καθώς περνούσα και την κοίταζα με μια κακόβουλη χαρά στα μάτια μου. Της είπα αγάλια!

— Θα σε δω το πρωί στην παλεθύρα;

Μου 'στειλε τα δέκα δάχτυλά της ανοιχτά στα μάτια μου πεσκέσι. Την άφησα να βράζει στην κακία της.

Την Κυριακή την καλοπέρασε με την πουλάδα που της στείλαμε η γριά Διαλεχτή. Κι η όρνιθα η Πλουμού κρεμασμένη ακόμα στο καρφί. Κι η Μοσκούλα να γυρίζει όλη μέρα σα θεριό μέσ' την αυλή, και να μη θέλει με κανέναν τρόπο να μ' ακροαστεί, που την έκραζα στην παλεθύρα κι ιδρώνα να την κάμω να παραδεχτεί του πετεινού τη μοίρα πια. Κι ο Κίτσος ο λιγόζωος, κλειδωμένος στο υπόγειο νηστικός να σκούζει, το σπίτι να τραντάζει με τα ξεφωνητά του και τη Μοσκούλα να καρδιοσπαράζει, κάθε φορά που πήγαινε να του μιλήσει, και τη γριά Διαλεχτή να αναγαλλιιάζει.

Βράδιαζε. Περίμενα την ώρα, και δεν το κουνούσα από το σπίτι. Άπλωνε το σκοτάδι στην αυλή. Σα φονιάς άνοιξα της Διαλεχτής τη ξώθυρα σιγά μπήκα, είπα την καλησπέρα στα τυφλά, φίλησα χέρι, πήρα το κλειδί. Κοίταξα για τη Μοσκούλα – πουθενά! Πήγα άνοιξα το υπόγειο ξαφνιασμένος απ' το φως ο Κίτσος δεν έφτασε μήτε να μετατοπίσει, όχι και ν' αντισταθεί. Τον άρπαξα από τη φτερούγα και τον έσυρα μαζί μου σαν παλιόπανο. Χτυπιόταν, έσκουζε σαν άνθρωπος σήκωσε τη γειτονιά στο πόδι. Ανοίγαν τα παράθυρα τριγύρω.

— Σφάζουνε τον Κίτσο!

Κι η Μοσκούλα; Τη νόμιζα στο σπίτι της, γι' αυτό κλείδωσα και την ξώθυρα με το κλειδί που μου 'χε δώσει η γριά Διαλεχτή.

Έφτασα στη δική μου την αυλή καμαρωτός σαν να 'μουν έτοιμος να κάμω το πιο τρανό κατόρθωμα. Πέρασα και το σύρτη της αυλόθυράς μας, για καλό κακό. Κι ο Κίτσος πάντα να φωνάζει, σα με στόμα σάλπιγγας τον κίντυνο να κράζει, βοήθεια να ζητεί με μια φωνάρα που 'τανε φοβέρισμα, κι όχι παρακάλλι απελπισμένο. Πάλεψα στα γερά μαζί του ώσπου να του πιάσω και τις δυο φτερούγες, ώσπου να δαμάσω και τα δυο ποδάρια του τα σιδερένια. Μα, κοίταξε πάλι αναποδιά! Πριν του τσακώσω το λαιμό, μου 'φυγε από τα χέρια μ' ένα τίναγμα. Δεν τον κυνήγησα. Τον άφησα να τριγυρίσει στην αυλή κάμποσο. Δεν είχε ακόμα σκοτεινιάσει και μόλις έβλεπε να περπατεί ψαχτά και να σκοντάφτει – και να κακαρίζει τρανταχτά. Τον άφησα ήσυχο να μη τον αγριέψω και μου φύγει... Τι θαυμάσιο πουλί! Έλεγα. Κατάμαυρος, με μάτια κατακόκκινα, πόδια λιανά, ψηλά, όλα ένα νεύρο, νύχια σπαθωτά, πλούσια καμαρωτήν ουρά, όλο χρυσογέρανες αναλαμπές γιομάτη. Μικρό, περήφανο κεφάλι, με λιρί όχι ολόρθο, μα γυρτό σα φέσι, κόκκινο φωτιά, που του 'κρυβε το ένα μάτι κι έδινε παλικαριάς αέρα στο κορμί του, το χυτό και το λεβέντικο. Να μου ριχτεί ο Κίτσος δεν τολμούσε. Γύρω ο τόπος ήτανε γι' αυτόν αγνώριστος, και δειλίαζε... Νύχτωνε κιόλα. Σε μιαν άκρη είχε καταλαγιάσει και με κοίταζε με το 'να μάτι. Αγάλια, με το ήμερο τον έσπρωξα στο μαγερείο, και κλείδωσ' από μέσα. Κι άναψα το λυχνάρι. Φώτιζε λίγο κι η φωτιά. Τότε μεταξύ μας άρχισε ο αγώνας ο ολοϋστερος. Άκουγα όξω από τη θύρα κάτι σα στεναγμό και κοντανάσασμα, κομμένο κλάμα, σπρώξιμο δυνατό στη θύρα, και ξεφωνητό πνιγμένο. Ήταν η Μοσκούλα. Έκανα πως δεν καταλάβαινα κι έλεγα με θυμό

— Πού 'ναι η κυρά σου τώρα να σε σώσει; Εσύ 'σαι που την αγαπάς;

Μου 'φευγε από τα χέρια, με χτυπούσε με τις φτερούγες του στο πρόσωπο, μα πια δεν ξεφωνούσε. Είχε παραλύσει από τον τρόμο. Τέλος τότε γονάτισα! Με μια παλιολεπίδα, που δε συλλογίστηκα να την τροχίσω, του 'δωσα μια τραβηχτή στο λαιμό – δεν τονε πέτυχα καλά! Ένιωσα πως έκοψα το δάχτυλό μου' τον παράτησα κι άνοιξα βιαστικά τη θύρα.

— Κόπηκα! είπα' στην οργή!

Φωνή τρομάρας δέχτηκε τα λόγια μου, και χύθηκε η Μοσκούλα μέσα.

— Ήρθες κι εδώ; της είπα' πού ήσουν κρυμμένη; Να, καμάρωσε το χέρι μου! Για να 'σαι πίσω από την πόρτα και να ψευτοκλαίς, μ' έκαμες και μαχαιρώθηκα... Κοίτα, αίματα!

Μου άρπαξε το χέρι και μου το 'σφιγγε σα να 'μουνα για θάνατο. Έκανε σαν τρελή... Με κοίταζε κατάματα με τέτοιο φόβο, σα να 'τανε να βγει η ψυχή μου απ' το κομμένο δάχτυλο. Σ' αυτό το μεταξύ ο Κίτσος μισοσφαγμένος πηδούσε γύρω μας μ' ένα συρτό ρουχαλιτό και μ' ένα φτεροχτύπημα άγριο. Τραβιόμουνα να φύγω από κει μέσα, όξω να βγω, κι η Μοσκούλα με κρατούσε.

— Δε μ' αγαπάς! Της έλεγα. Εσύ τον Κίτσο πάντα αγάπαγες...

Μ' έσφιγγε στα στήθια της, μ' έπνιγε με τα φιλιά και τα αγκαλιάσματά της.

— Στέφανε, καλέ μου Κοκκοράκο, ποιον άλλον αγαπάω εγώ; Εσένα, εσένα!...

— Άφησέ με, παλιο-Τσουράπω, ψεύτρα, άφησέ με!

Η αλήθεια, δε μπορούσα και να την αγκαλιάσω με το ματωμένο χέρι... Το βαστούσα πίσω από την πλάτη της αργό, και με τ' άλλο πολεμούσα να την ξεκολλήσω από πάνου μου. Ο Κίτσος χόρευε – το χορό του... Μας ράντιζε με το αίμα του. Ένιωθα μια σταλαματιά ζεστή στο μέτωπό μου. Και της Μοσκούλας ματωμένη η τραχηλιά. Κι αυτός τον ίδιο, το σατανικό του πηδηχτό' γύρω μας, στο τραπέζι, στη γωνιά, στο σεντούκι,

απάνου κάτου! Άξαφνα γκρέμισε και το λυχνάρι – σκοτάδι φοβερό, και ο χορός του πάντα να μην παύει...

— Λέγε με παλιο-Τσουράπω, ναι, λέγε με Τσουράπω! Κοκκοράκο μου...

Της Μοσκούλας η ζεστή πνοή, κι η ξέψυχη φωνή της, που 'χε γίνει άξαφνα βραχνή και δύσκολη, με ζάλιζε στ' αφτί μου κολλημένη. Παράξενες φωτιές πετούσανε στα μάτια μου τριγύρω... Λησμόνησα και το κομμένο χέρι και την έσφιξα, πρώτη φορά, στην αγκαλιά μου. Και τη ρούφηξα με τα φιλιά μου.

— Τσουράπω μου, εσύ χρυσή μου πουλακίδα...

[...] Άξαφνα ο Κίτσος άρχισε πάλι το χορό. Ήρθε στα ξύλα που 'μαστε, μεσοκομμένοι, πληγωμένοι από τ' αγκάθια και τους ρόζους, και χοροπηδούσε στα κορμιά μας, και μας πλήγωνε. Κόντεψε τα μάτια να μας βγάλει. Αίματα μας γέμισε... Αίματα, αίματα στα ρούχα μας, παντού...

Γαλήνη... Τον ήβρα σε μian άκρη, ψάχνοντας μέσ' το σκοτάδι. Νεκρός ο Κίτσος πια! Τον πήγα και τον έδειξα στη γριά Διαλεχτή, πεσμένη στο κρεβάτι πάντα, και χειρότερα.

— Να 'χεις την ευκή μου, αγόρι μου καλό! Εσύ μου πλήρωσες την πίκρα της Πλουμούδας, που μ' έκαμε η ανιψιά μου να γευτώ. Μ' αλάφρωσες, παιδί μου, να 'χεις την ευκή μου... Δώσε τον τώρα να τον μαδήσει και να πετάξει τη γερόκοτα. Πήγαινε στο καλό! Δε σε θέλω άλλο τίποτα.

Πήγα στο μαγερείο και την ήβρα τη Μοσκούλα καθισμένη στο σκοτάδι. Έμπαινε κάποιο αντίφεγγο από 'να αντικρινό παράθυρο της γειτονιάς. Ασάλευτη, δε σήκωσε τα μάτια...

— Να, πάρε, της είπα, σ' αγαπούσε... Τώρα ό,τι έγιν' έγινε. Μην τονε μαδήσεις! Φύλαξέ τον ίσα μ' αύριο στο καρφί. Τώρα πια η γριά δε θα σηκωθεί. Αύριο βάλε την όρνιθα να βράζει, κι αν έρθει η θεια σου να ξετάσει, έχε τον κρυμμένο τον Κίτσο – μα όχι σαν την άλλη τη φορά!

— Αύριο τ' απόγιομα θα 'ρθεις να τότε θάψουμε μαζί στο υπόγειο, είτε χωρίς να με κοιτάξει.

— Όχι, να λάβεις τον κόπο να τότε θάψεις μοναχή σου!

— Εσένα 'γω αγαπώ...

Έσκυψα της έπιασα μ' αγάπη το κεφάλι και τη φίλησα στο μέτωπο. Έφυγα.

Τον έθαψε φοβισμένη, μοναχή της. Μέρες έκαμε ώσπου να με ξαναδεί. Άγρια κι αζύγωτη... Έβλεπε τον Κίτσο στ' όνειρό της, έβλεπε κι εμένα με φτερά και με λιρί σαν πετεινό. Και μόνο, αφού συχάσανε τα τρομαγμένα νεύρα της, και καταλάγιασε η ξαγριεμένη της καρδιά, ήρθε κι έπεσε στην αγκαλιά μου.

Γιάννης Βλαχογιάννης, *Ο πετεινός* (Ηθη επαρχιακά), Εκδ. Ηλ. Δικαίος, Αθήνα 1914

II. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Τα κριτήρια απορρέουν από το Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας [Π.Σ.Λ.]:

1. Ειδικοί διδακτικοί στόχοι της θεματικής ενότητας

⇒ Βλ. παραπάνω

2. Λογοτεχνικός γραμματισμός

Μεταχρυσιακή βαθμίδα Γ΄ Γυμνασίου /Α΄ Λυκείου

⇒ **«Γραμματική» της λογοτεχνικής γλώσσας**

Ποιητικός λόγος:

- Η σύνταξη των ποιητικών προτάσεων
- Ποιητική λέξη, ποιητικό λεξιλόγιο, ποιητική σημασία

Αφηγηματικός λόγος:

- Τα δομικά στοιχεία του αφηγηματικού κόσμου
- Τα γραμματικά πρόσωπα της αφηγηματικής γλώσσας
- Το «αντικείμενο» του αφηγείσθαι
- Βασικές λειτουργίες της αφηγηματικής γλώσσας

⇒ **Θεωρία των λογοτεχνικών ειδών**

- **κειμενικά είδη της αφηγηματικής πεζογραφίας: μυθιστόρημα /διήγημα**
«επιστολικό», «ιστορικό», «αυτοβιογραφικό», «της εφηβείας ή μαθητείας», «ηθογραφικό» κ.ά.
- **μοντέρνα ποίηση**

3. «Συνομιλία» των κειμένων μεταξύ τους

⇒ Παλαιότερη και νεότερη ελληνική λογοτεχνία: Διαφορετικό αξιακό σύστημα μεγαλύτερων-νεότερων, ο κόσμος του εφήβου (αγάπη-έρωτας)

4. Διαθεματικές συναρτήσεις

⇒ Εικαστικές τέχνες, Αρχαία Ελληνική Γραμματεία

5. Επικαιροποίηση

⇒ Βλ. ενδεικτικές δραστηριότητες

6. Σύγκριση - συνεξέταση με άλλες μορφές τέχνης

⇒ Βλ. ενδεικτικές δραστηριότητες

7. Δημιουργική γραφή

⇒ Βλ. ενδεικτικές δραστηριότητες

III. ΑΞΙΟΝΕΣ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑΣ ΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

(ενδεικτικές ερωτήσεις)

1. Πώς σκιαγραφείται στο αφήγημα του Κουμανταρέα η μορφή του έφηβου Ζήση (εξωτερική εμφάνιση αλλά και συνήθειες και χαρακτήρας) μέσα από **α)** τις σκέψεις του κουρέα, **β)** τις αντιδράσεις του ίδιου του Ζήση και **γ)** τον διάλογο με τον γέρο θυρωρό;
2. **α)** Ποιες αλλαγές παρατηρεί ο κουρέας στον Ζήση σε σχέση με το παιδί που γνώρισε; **β)** Τι συμπεριφορά αναμένει απ' αυτόν ως αντίδραση στην εκκεντρική συμπεριφορά του γέροντα και τι διαπιστώνει τελικά; Τι συμπέρασμα βγάζει για τα στερεότυπα που έχουν συχνά οι μεγάλοι για τους νέους;
3. **α)** Ο Ζήσης φαίνεται να έχει πολλές ομοιότητες με τον χαμένο γιο του θυρωρού. Πώς τις εξηγείτε; **β)** Στο κείμενο είναι εμφανής η ψυχική απόσταση που δημιουργείται μεταξύ των έφηβων νεαρών και των ενηλίκων. Σε ποια σημεία την διαπιστώνετε και πού την αποδίδετε, τόσο με βάση το κείμενο όσο και τις δικές σας εμπειρίες;
4. Πώς σκιαγραφείται ο θυρωρός που καταφτάνει ως πελάτης στο κουρείο; Τι είδους επίδραση έχει το πένθος πάνω του; Ποιον θεωρεί υπεύθυνο γι' αυτό;
5. Ποια είναι η σχέση του αφηγητή με τα γεγονότα της ιστορίας που αφηγείται στο κείμενο του Κουμανταρέα; Ποια οπτική μεταφέρει;
6. Πόσες ενότητες μπορείτε να διακρίνετε στο ποίημα του Β. Λεοντάρη; Ποια στοιχεία-χαρακτηριστικά της σύγχρονης ποίησης μπορείτε να εντοπίσετε σ' αυτό;
7. Το «Οδόσημο κινδύνου» θα μπορούσε να αποτελεί ένα ακόμα επεισόδιο της ιστορίας του Κουμανταρέα. **α)** Σε ποιο σημείο της θα το ενσωματώνατε; **β)** Σε ποια χαρακτηριστικά της νεότητας εστιάζουν τα δύο κείμενα;
8. Από ποια σκοπιά πραγματεύεται το θέμα της απώλειας το κείμενο του Κουμανταρέα και το ποίημα του Λεοντάρη; Ποιος είναι ειδικά ο ρόλος του ποιητή, σύμφωνα με τους τελευταίους στίχους του ποιήματος;
9. Στην ιστορία του Κουμανταρέα αναδεικνύεται η σύγχρονη διάσταση της εφηβικής αποκοτιάς (Ζήσης και Γιάννης). Ποια διάστασή της αναδεικνύει το ποίημα του Λεοντάρη και πώς; (εξετάστε τους εμβόλιμους στίχους στο ποίημα).
10. **α)** Με ποιο μέσο συνδέεται η νεανική τόλμη στα κείμενα των Κουμανταρέα, Λεοντάρη και Κατσούρη; Γιατί φαίνεται να ασκεί τόση γοητεία; Ποια αντίδραση προκαλεί αντίστοιχα στους μεγάλους και γιατί; **β)** Με τι έχει σήμερα αντικατασταθεί; Τι ιδιαιτερότητες εμφανίζει το νέο αυτό μέσο και η χρήση του από τους εφήβους;
11. Να συγκρίνετε τα παραπάνω κείμενα με τα κείμενα της «λογοτεχνίας του δρόμου» στη θεματική ενότητα «Το ταξίδι στη λογοτεχνία» του βιβλίου σας της Β' Γυμνασίου.

12. Πώς περιγράφεται ο Αντρέας στο διήγημα του Κατσούρη; Τι εντύπωση προκαλεί στα παιδικά μάτια που τον παρακολουθούν;
13. Πόσες και ποιες σκηνές διακρίνετε στο διήγημα του Κατσούρη; Σε ποιο σημείο και με ποιον τρόπο γίνεται η μετάβαση από την πραγματικότητα στη φαντασία; Τι στερεί η μετάβαση αυτή στον ήρωα του διηγήματος;
14. Τι σας κάνει εντύπωση στην εξέλιξη της ιστορίας του Κατσούρη; Τι δείχνει το εύρημά του (η ιδέα) για τις δυνατότητες της λογοτεχνίας, της δημιουργικής φαντασίας;
15. Σε τι διαφέρει η οπτική αλλά και ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονται τα γεγονότα στα κείμενα του Κουμανταρέα και του Κατσούρη;
16. Ποιον ρόλο παίζει ο διάλογος μεταξύ των παιδιών στο διήγημα «Η μοτοσικλέτα του Αντρέα»;
17. Να εντοπίσετε τα στοιχεία του χιούμορ που υπάρχουν στο διήγημα του Κατσούρη. Σε ποια άλλα αφηγήματα από αυτά που εξετάζονται εδώ εντοπίζετε στοιχεία χιούμορ; Επιτελούν την ίδια λειτουργία;
18. Να σχολιάσετε τον διάλογο των προσώπων κατά την «απόδρασή» τους με τη μοτοσικλέτα στο αφήγημα του Κατσούρη. Από πού νομίζετε ότι έχει «αποδράσει» καθένας τους;
19. Πού αποδίδει την αγάπη του κινδύνου που οδήγησε τον Ίκαρο στην πτώση ο Σικελιανός; Ισχύει η ίδια άποψη στα κείμενα των Κουμανταρέα, Λεοντάρη και Κατσούρη; Να το αποδείξετε με στοιχεία από τα κείμενα.
20. Σε ποιο σημείο συναντάει ο Βύρων Λεοντάρης τον Άγγελο Σικελιανό ως προς την πηγή της έμπνευσής τους; Αναζητήστε περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα πρόσωπα που ανακαλούν στα ποιήματά τους και συσχετίστε τα με το θέμα τους.
21. Ποιες προεκτάσεις δίνει στον χαμό του Ίκαρου ο λυρισμός του Σικελιανού, άρα και στον θρήνο για την απώλειά του; Τι επιτυγχάνει με αυτό τον τρόπο ο ποιητής;
22. Μελετήστε τον στίχο, τη σύνταξη, τα σχήματα λόγου, στοιχεία του αρχαίου κόσμου, καθώς και την παρουσίαση της φύσης στο ποίημα του Σικελιανού. Αναζητήστε και άλλα ποιήματά του ή αποσπάσματα ποιημάτων του (από αυτά λ.χ. που περιέχονται σε άλλα τεύχη του ανθολογίου σας), για να ελέγξετε αν τα χαρακτηριστικά που εντοπίσατε αποτελούν σταθερές της ποίησής του.
23. Αναζητήστε την Ωδή του Ανδρέα Κάλβου «Εις Σάμον» (απόσπασμα της οποίας περιλαμβάνεται σε άλλο τεύχος του βιβλίου σας) και εξηγήστε πώς αξιοποιεί εκείνος τον μύθο του Ίκαρου.

24. Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το ποίημα του γάλλου ποιητή Άρθουρ Ρεμπώ «Μεθυσμένο καράβι», που το έγραψε λίγο πριν γίνει 17 χρονών. Ποιο είναι το κοινό πνεύμα που φαίνεται να συνδέει τον έφηβο ποιητή με τον Ίκαρο του Σικελιανού;

Μες στον τρελό τον παφλασμό των παλιρροιών, τον άλλο
Χειμώνα, πιο απειθάρχητο κι απ' τα παιδιά, είχα τρέξει!
Κι όσα χερσόνησα άφησα στο δρόμο μου ποτέ τους
Δεν είχαν νιώσει σαματά πιο θριαμβικό από κείνο.

Καίσαρ Εμμανουήλ, *Μεταφράσεις*, Πρόσπερος, Αθήνα 1981

25. Ποιον ρόλο παίζουν τα ζώα στο ζύπνημα του ερωτισμού των εφήβων στα διηγήματα των Βλαχογιάννη και Παπαδιαμάντη;
26. Τόσο το «Όνειρο στο κύμα» όσο και «Ο Πετεινός» θεωρούνται ηθογραφικά διηγήματα, ωστόσο, πλησιάζουν και στην ψυχογραφία (στη σκιαγράφιση δηλαδή ψυχολογικών χαρακτηριστικών και ιδιοτήτων). Προσπαθήστε να ξεχωρίσετε τα ηθογραφικά από τα ψυχογραφικά στοιχεία, αφού δείτε στον σύνδεσμο <http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/document/document.php?course=DSGL-A111&openDir=/4e5b63b5pt3d/4e9c5b7dfwj6> (Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων) το λήμμα *Ηθογραφία*.
27. Εντοπίστε **α)** τους αφηγηματικούς τρόπους και **β)** τα σχήματα λόγου που υπάρχουν στα διηγήματα των Παπαδιαμάντη και Βλαχογιάννη και εξηγήστε πώς αυτές οι επιλογές υπηρετούν το περιεχόμενο των κειμένων. Αξιοποιήστε τα σχήματα λόγου (π.χ. μεταφορές, παρομοιώσεις), για να συγκροτήσετε μια «ρητορική του έρωτα».
28. **α)** Ποια σημασία έχουν τα παρατσούκλια των δύο εφήβων στο διήγημα του Βλαχογιάννη; **β)** Ποια ερμηνεία νομίζετε ότι επιδέχονται οι ομωνυμίες κοριτσιού - κατσίκας και κυρ Μόσχου – Μοσχούλας στο διήγημα του Παπαδιαμάντη;
29. **α)** «είναι απλή θυγάτηρ της Εύας, όπως όλαι»: Ποια γνώμη εκφράζει ο αφηγητής για τις γυναίκες με αυτή τη φράση στο διήγημα του Παπαδιαμάντη και τι ακριβώς δείχνει για την εξέλιξη που είχε το «όνειρο» του βοσκού στη συνείδησή του; **β)** «Η τελευταία χρονιά που ήμην ακόμη φυσικός άνθρωπος...»: Τι φαίνεται να εννοεί ο αφηγητής με τη φράση αυτή στο παραπάνω διήγημα και με ποια χωρία του κειμένου επιβεβαιώνεται; Σε τι είδους άνθρωπο εξελίχτηκε στη συνέχεια; Συγκρίνετε με το τέλος της ιστορίας του Κατσούρη.
30. Τόσο το διήγημα του Παπαδιαμάντη όσο και αυτό του Βλαχογιάννη αναφέρονται στο ερωτικό ζύπνημα των εφήβων. Από τη σκοπιά ποιου φύλου περιγράφεται αυτό; Τι είδους στερεότυπα για το άλλο φύλο ανιχνεύετε στα κείμενα; Πώς κατασκευάζονται αυτά, από ποιες πηγές πληροφόρησης των ηρώων;
31. Ποια από τις αισθήσεις κυριαρχεί στο καθένα από τα δύο διηγήματα; Να δείξετε με στοιχεία των κειμένων πώς η καθεμιά τους συμβάλλει στη συναισθηματική αφύπνιση των ηρώων.

32. Ποια στερεότυπα της ανδρικής αλλά και της γυναικείας ομορφιάς εντοπίζονται στο διήγημα του Παπαδιαμάντη;
33. Έχοντας υπόψη ότι «βουκολική/ποιμενική ποίηση» είναι αυτή που περιγράφει και εξυμνεί τη ζωή και τις σχέσεις (κυρίως ερωτικές) σε μια ειρηνική και απλή κοινωνία βοσκών μακριά από το αστικό περιβάλλον (χαρακτηριστικά μοτίβα της: έρωτας, αυτοσχέδια μουσική, προσωποποίηση της φύσης), να εντοπίσετε τέτοια χαρακτηριστικά στο διήγημα του Παπαδιαμάντη.
34. Το «Όνειρο στο κύμα» δομείται πάνω στην αντίθεση: ευτυχισμένη εφηβεία – μίζερη ωριμότητα. Πώς συμβάλλουν στην ανάδειξη αυτής της αντίθεσης τα επίπεδα του χρόνου και η αντιδιαστολή του τόπου στο διήγημα;
35. Σε ποιο σημείο του διηγήματος του Παπαδιαμάντη έχουμε προοικονομία, σε ποιο επιβράδυνση και σε ποιο περίληψη; Πώς εξυπηρετεί καθεμιά από τις τεχνικές αυτές την αφήγηση και τη στόχευση του συγγραφέα;
36. Να περιγράψετε τη συναισθηματική κατάσταση του νεαρού βοσκού όταν αντιλαμβάνεται τη Μοσχούλα στη θάλασσα και πώς κλιμακώνονται στη συνέχεια τα συναισθήματά του.
37. α) Ποιο ήταν τελικά το «όνειρο στο κύμα»; Πώς καθόρισε την υπόλοιπη ζωή του έφηβου βοσκού; β) Πώς συνδέονται το σχοίνιασμα της Μοσχούλας και το σχοινί στο οποίο αναφέρεται ο αφηγητής στο διήγημα του Παπαδιαμάντη; Τι νομίζετε ότι συμβολίζουν τα δύο;
38. Ο Στέφανος και η Μοσχούλα στο διήγημα του Βλαχογιάννη υιοθετούν μια επιθετική συμπεριφορά μεταξύ τους, τόσο λεκτικά όσο και σωματικά. Τι υποδηλώνει αυτή στην πραγματικότητα;
39. Στο τέλος του διηγήματος «Ο πετεινός» υπάρχει η μεταφορά μιας κοκορομαχίας. Τι ακριβώς συμβολίζει; Πώς συνδέονται οι δύο αντίμαχοι; (προσέξτε την περιγραφή του πετεινού, καθώς και το παρατσούκλι του ήρωα).
40. Περιγράψτε την κλιμάκωση των συναισθημάτων του βοσκόπουλου και αντίστοιχα του Στέφανου απέναντι στις θηλυκές «προκλήσεις» που αντιμετωπίζει ο καθένας τους στα διηγήματα του Παπαδιαμάντη και του Βλαχογιάννη.
41. Εντοπίστε τα στοιχεία του χιούμορ (ή και της ειρωνείας) που υπάρχουν στα διηγήματα των Παπαδιαμάντη και Βλαχογιάννη. Ποιο από τα δύο κείμενα θεωρείτε ότι έχει μεγαλύτερες δόσεις χιούμορ και σε ποιο το χιούμορ σάς φαίνεται πιο πικρό;
42. Τόσο στο διήγημα του Παπαδιαμάντη όσο και σ' αυτό του Βλαχογιάννη τα ζώα τελικά θυσιάζονται. Ποια συναισθήματα προκαλούν με την απώλειά τους και τι αντιπροσωπεύει αυτή η απώλεια για τους έφηβους ήρωες σε κάθε περίπτωση; Να τεκμηριώσετε τις απαντήσεις σας με μοτίβα (στοιχεία που επανέρχονται επίμονα) στα δύο διηγήματα.

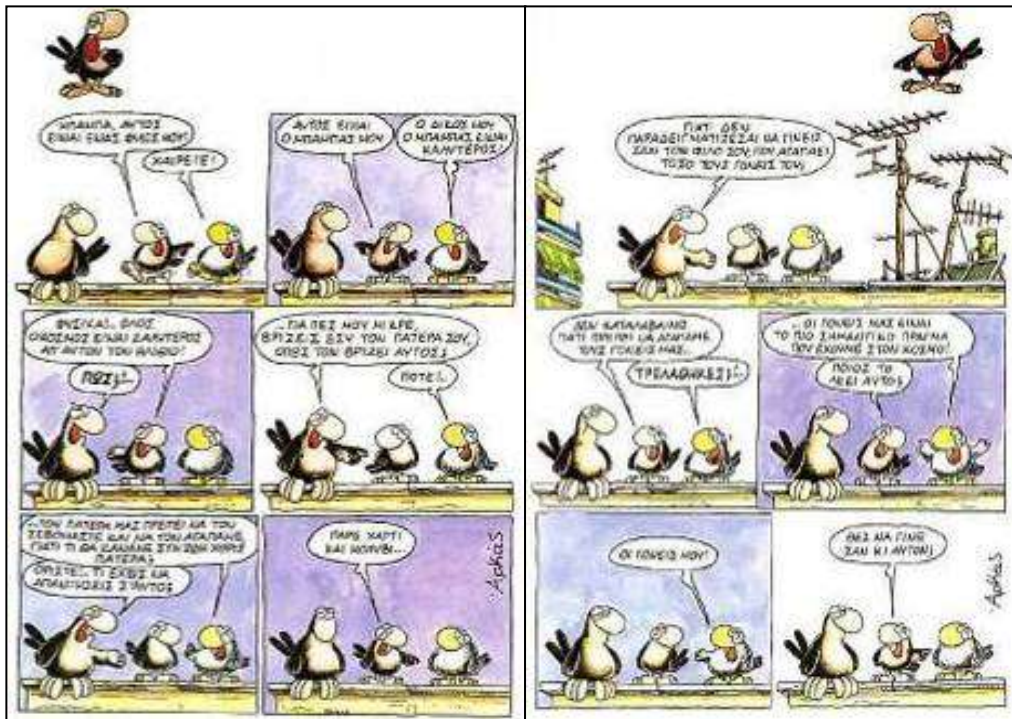
43. Σε τι διαφέρει η εμπειρία του πρώτου έρωτα για τον έφηβο βοσκό από αυτήν του έφηβου Στέφανου (πέρα από τις ειδικότερες συνθήκες, το διαφορετικό πλαίσιο); Πώς αυτή η διαφορά φαίνεται να καθόρισε τον μετέπειτα βίο του νεαρού βοσκού στο διήγημα του Παπαδιαμάντη; Ποιον ρόλο φαίνεται να έπαιξε σ' αυτό η θρησκευτική αγωγή που φαίνεται ότι έλαβε;
44. Να συγκρίνετε τις ηρωίδες των διηγημάτων του Παπαδιαμάντη και του Βλαχογιάννη τόσο ως προς την εξωτερική εμφάνιση όσο και ως προς τη συμπεριφορά. Ποια από τις δύο είναι περισσότερο «γήινη» και πραγματική και ποια φαίνεται περισσότερο ιδανική και απόμακρη; Να τεκμηριώσετε τις απόψεις σας μέσα από τα κείμενα.
45. Τι είδους εστίαση έχουμε στο καθένα από τα τέσσερα αφηγήματα (Παπαδιαμάντη, Βλαχογιάννη, Κουμανταρέα, Κατσούρη); Σε ποιο ή σε ποια νομίζετε ότι έχουμε «αυτοδιηγητικό» αφηγητή, δηλαδή έναν αφηγητή που διηγείται τη δική του ιστορία;
46. Να συγκρίνετε τον τύπο και τον ρόλο του αφηγητή στα τέσσερα πεζογραφήματα της ενότητας (γραμματικό πρόσωπο στο οποίο γίνεται η αφήγηση, συμμετοχή του ή όχι στη δράση κλπ.). Πώς αντιλαμβάνεστε τη φράση «Δια την αντιγραφήν» στο τέλος του διηγήματος του Παπαδιαμάντη;

ΟΜΑΔΟΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

47. Με κριτήριο τη ματιά του πρωταγωνιστή-έφηβου, να παρουσιάσετε πώς ορίζεται κάθε φορά ο Άλλος σε κάθε ένα από τα παραπάνω κείμενα.
48. Ποια στοιχεία νομίζετε ότι προσδιορίζουν την ταυτότητα ενός εφήβου, σύμφωνα με τα πιο πάνω κείμενα; Πόσο στερεή ή ρευστή σάς φαίνεται αυτή η ταυτότητα και γιατί;
49. Αναπτύξτε σε γραπτό λόγο τις προσωπικές σας σκέψεις για τα χαρακτηριστικά της γενιάς σας. Στη συνέχεια δείτε στο blog e-φηβική μ@τιά: http://efivikimatia.blogspot.com/2012/02/blog-post_294.html, τι έλεγε ο φιλόσοφος Αριστοτέλης για τους νέους. Εντοπίζετε κυρίως ομοιότητες ή διαφορές; Πόσο διαχρονική σάς φαίνεται η σκέψη του φιλόσοφου;
50. Ο γάλλος ζωγράφος Νικολά Πουσέν θεωρείται ο εκπρόσωπος της ποιμενικής/αρκαδικής ζωγραφικής. Δείτε τους πίνακές του (και κυρίως τους: «Apollo and Daphne», «Et in Arcadia Ego», «Blind Orion Searching for the Rising Sun», «The Empire of Flora (detail-2)») στην ιστοσελίδα: <http://www.mystudios.com/artgallery/N/Nicolas-Poussin/Nicolas-Poussin-oil-paintings-1.html>. Ποια στοιχεία του ποιμενικού κόσμου του Παπαδιαμάντη εντοπίζετε σ' αυτούς; Ποια απουσιάζουν; Σε ποια από τις δύο τέχνες, κατά τη γνώμη σας, αυτός ο κόσμος εξιδανικεύεται περισσότερο και με ποιον τρόπο;
51. Δείτε την ταινία του Κώστα Χαραλάμπους «Αγάπη στα 16». Πώς σχετίζεται με το διήγημα του Παπαδιαμάντη ως προς το πλαίσιο δράσης; Εξετάστε τις συνήθειες των

εφήβων της δεκαετίας του '80 τις οποίες καταγράφει και σχολιάστε με ποιες δικές σας συνήθειες έχουν αντικατασταθεί σήμερα.

52. Αναζητήστε πληροφορίες για τον ποιητή Άρθουρ Ρεμπώ και την ποίησή του. Παρουσιάστε στην τάξη ένα σύντομο βιογραφικό και εργογραφικό του σημείωμα, εστιάζοντας σε στοιχεία που σας έκαναν μεγαλύτερη εντύπωση από τη δράση αυτού του «έφηβου ποιητή».
53. Δείτε πώς σκιαγραφούνται στα πιο κάτω καρέ του Αρκά οι σχέσεις των γενεών και στη συνέχεια αναζητήστε και εντοπίστε σε άλλα τεύχη της σειράς «Χαμηλές πτήσεις» ανάλογες συμπεριφορές των νέων προς τους μεγαλύτερους. Να τις συγκρίνετε με αυτές που σκιαγραφούνται στο διήγημα του Κουμανταρέα. Εντοπίζετε διαφορές και, αν ναι, πού τις αποδίδετε; (σκεφτείτε, εκτός από το θέμα, το είδος, καθώς και τον στόχο του πεζογράφου και του σκιτσογράφου).

54. Ακούστε το τραγούδι «Πατέρα σ' αγαπώ» του Λαυρέντη Μαχαιρίτσα στο <http://youtu.be/yy70d3lxxm8>, οι στίχοι του οποίου ακολουθούν. Τίνος την οπτική βλέπουμε στο εν λόγω τραγούδι για τις σχέσεις νεότερων – μεγαλύτερων και πόσο διαφέρει από αυτή του κειμένου του Κουμανταρέα, αλλά και από το κόμικς του Αρκά;

<p>Έφτασα δεκαοχτώ μ' ένα κόμπο στο λαιμό ήρθε η ώρα, ήρθε η ώρα ν' αρνηθώ το μικρό μου παρελθόν</p> <p>Χάνομαι, σαν μωρό απ' τα πόδια σου πιάνομαι κι ύστερα πάλι μες στα λάθη μου χάνομαι</p>	<p>Τι ώρα θα γυρίσω απόψε πατέρα Τι ώρα βάφουνε τις ειδήσεις με αίμα Πατέρα σ' αγαπώ μα φοβάμαι να στο πω Τα 'χω μπλέξει τι θα μου φέξει Πατέρα σ' αγαπώ</p>
---	--

<p>Τι ώρα θα γυρίσω απόψε πατέρα Τι ώρα βάφουνε τις ειδήσεις με αίμα Κι αν αποτύχω στη σχολή, πατέρα, μη με θίξεις όλα θολώνουν εδώ πέρα σαν χρησμός ή στις αφίξεις</p> <p>Πατέρα σ' αγαπώ πατέρα σε φτύνω Μαζί σου δεν μπορώ με τρόπο σ' αφήνω</p> <p>Πατέρα σ' αγαπώ</p> <p>Άνεμος, φυσάει άγριος άνεμος στον μυαλού μου τα βάθη Μια σταγόνα βροχής μες στα μάτια μου που στον ύπνο μου γίνεται αγκάθι</p> <p>Κύματα, μου μάθανε τα βήματα μα ο χορός είναι παράλογα λειψός σαν χάνι Γιατί χορεύω μοναχός σ' ένα πηγάδι</p>	<p>πατέρα σε φτύνω Μαζί σου δεν μπορώ με τρόπο σ' αφήνω</p> <p>Πατέρα σ' αγαπώ</p> <p>Πατέρα σ' αγαπώ πατέρα σε φτύνω Μαζί σου δεν μπορώ άλλο να μείνω</p> <p>Πατέρα σ' αγαπώ</p> <p>Πατέρα σ' αγαπώ πατέρα σε φτύνω Μαζί σου δεν μπορώ με τρόπο σ' αφήνω</p> <p>Πατέρα σ' αγαπώ</p>
--	--

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Εντοπίστε και ακούστε το τραγούδι του Β. Παπακωνσταντίνου «Ο κουρσάρος» στο <http://www.youtube.com/watch?v=KW7MyBP82Ak>. Πώς θα το συσχετίζατε με τα κείμενα των Κουμανταρέα και Λεοντάρη;
2. Δείτε στην ιστοσελίδα <http://psalidios.blogspot.com/2010/01/to.html> τον πίνακα του Γιάννη Τσαρούχη, στον οποίο απεικονίζεται ένα κουρείο με την ένδειξη «Νέα Ιωνία 24-10-46». Πώς θα συμπληρώνατε τον πίνακα, έτσι που να ταιριάζει στην υπόθεση και στην ατμόσφαιρα του διηγήματος του Κουμανταρέα;
3. Δοκιμάστε να αλλάξετε την οπτική γωνία, περιγράφοντας το επεισόδιο του παρολίγον πνιγμού της Μοσχούλας και της σωτηρίας της από το βοσκόπουλο, μέσα από τη δική της ματιά. Προσπαθήστε, αν γίνεται, να διατηρήσετε κάτι από το λεξιλόγιο του Παπαδιαμάντη.
4. Δείτε στην ιστοσελίδα http://www.moraros.gr/dhm_mor/ektheseis_2010.htm μια σειρά από ζωγραφικά έργα που φιλοτέχνησε ο Δ. Μοράρος εμπνευσμένος από διάφορα διηγήματα του Παπαδιαμάντη και ειδικότερα αυτά που αφορούν το «Όνειρο στο κύμα». Στη συνέχεια **α)** αντιστοιχήστε τα με συγκεκριμένες σκηνές του διηγήματος, ή **β)** χρησιμοποιήστε ένα απ' αυτά, για να γράψετε μια δική σας μικρή ιστορία που θα έχει ως επίκεντρο το πρόσωπο που εικονίζεται.

5. Δοκιμάστε να αποδώσετε εικαστικά σκηνές από το διήγημα του Βλαχογιάννη «Ο Πετεινός» (μπορείτε, αντί ζωγραφικής, να ασκηθείτε στην τέχνη π.χ. του κολάζ). Ως λεζάντες να χρησιμοποιήσετε φράσεις ή εκτενέστερα χωρία από το διήγημα.

6. Αφού παρακολουθήσετε την ελεύθερη ηχητική απόδοση του διηγήματος του Παπαδιαμάντη «Όνειρο στο κύμα» που αναφέρθηκε πιο πάνω (βλ. στην ιστοσελίδα <http://www.youtube.com/watch?v=AdU7kz2c0e8>), δοκιμάστε να κάνετε κάτι ανάλογο με το διήγημα του Γ. Βλαχογιάννη «Ο Πετεινός», χρησιμοποιώντας το πρόγραμμα movie maker. Μπορείτε να εντοπίσετε το πλήρες κείμενο του διηγήματος (με σχέδια του Ρούμπου) στον σύνδεσμο: http://anemi.lib.uoc.gr/php/pdf_pager.php?rec=/metadata/7/6/1/metadata-435-0000000.tkl&do=60978_w.pdf&pageno=1&width=841&height=595&pagestart=1&maxpage=38&lang=el.

7. Από την οπτική τίνος παρουσιάζεται ο μύθος του σοφού Δαίδαλου και του απερίσκεπτου Ίκαρου, σύμφωνα με τα διπλανά καρτέ του Αρκά από τη σειρά «Χαμηλές πτήσεις»; Πώς «εκσυγχρονίζεται» ο αρχαίος μύθος; Δοκιμάστε να αξιοποιήσετε με ανάλογο τρόπο το περιστατικό με τον θάνατο του Πάτροκλου στην Ιλιάδα, προσαρμόζοντάς το σε σημερινά δεδομένα.

8. Παρακολουθήστε το animation μικρού μήκους «Life A short love story» στο <http://www.youtube.com/watch?v=eDqdKKnUI2k>. Από τη σκοπιά ποιου φύλου παρουσιάζεται η μικρή ιστορία αγάπης; Αν μετατρέπατε το «Όνειρο στο κύμα» σε σενάριο για μικρού μήκους ταινία, σε ποιον από τους ήρωες θα αναθέτατε τον ρόλο που έχει στο φιλμάκι το κορίτσι; Τι τέλος θα δίνετε εσείς στην ιστορία του Παπαδιαμάντη, στο πλαίσιο του σεναρίου σας;

IV. ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Πώς υπηρετήθηκαν οι τρεις πυλώνες των ΝΑΠ –για την παιδευτική διάπλαση του ανθρώπου του 21ου αι.– με την επιλογή των παραπάνω κειμένων και με τη μεθόδευση της διδασκαλίας/συνεξέτασής τους;

- ✓ **Επαρκές και συνεκτικό σώμα γνώσεων (γύρω από τη λογοτεχνική παραγωγή):**
 - ⇒ Βλ. και στοιχεία λογοτεχνικού γραμματισμού, στο Π.Σ.Λ. και παραπάνω.
- ✓ **Καλλιέργεια αξιών, στάσεων και συμπεριφορών που διακρίνουν τον δημοκρατικό πολίτη:**
 - ⇒ Ισορροπημένη ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη προς την ενηλικίωση
 - ⇒ Καλλιέργεια του αισθητικού γούστου
 - ⇒ Αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου σε δημιουργικές δραστηριότητες
- ✓ **Ανάπτυξη κομβικών ικανοτήτων, δεξιοτήτων-κλειδιών που απαιτούνται στην κοινωνία του 21ου αιώνα:**
 - ⇒ Δεξιότητες ανάλυσης και σύνθεσης, μέσω της αντιπαραβολής και σύγκρισης των κειμένων (κριτική-δημιουργική σκέψη).
 - ⇒ Ανίχνευση στα κείμενα των υπόρρητων νοημάτων τους και ενεργοποίηση άλλων γνώσεων (εδώ, ιστορικών και των εικαστικών τεχνών), για να φωτιστούν άδηλες με την πρώτη ματιά όψεις των κειμένων.
 - ⇒ Ολιστική θέαση του θέματος.
 - ⇒ Ικανότητα συλλογικής εργασίας και διαπροσωπικής ανταλλαγής πληροφοριών.